

IF4TM

Institutional framework for development
of the third mission of universities in Serbia

Смернице за успостављање
интегративног приступа у
континуираном образовању на
нивоу универзитета

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

IF4TM

IF4TM

**Д.4.1 Смернице за успостављање интегративног приступа у
континуираном образовању на нивоу универзитета**

Акроним пројекта:	ИФ4ТМ
Пун назив:	Институционални оквир за развој треће мисије универзитета у Србији
Број пројекта:	561655-EPP-1-2015-1-RS-EPPKA2-CBHE-SP
Програм:	Еразмус+
Координатор:	УКГ – Универзитет у Крагујевцу
Датум почетка пројекта:	15 октобар 2015
Трајање пројекта:	36 месеци

Апстракт	Структура обједињеног документа политика и процедура Континуираног образовања

КОНТРОЛНИ ЛИСТ ДОКУМЕНТА

Наслов:	Структура обједињеног документа политика и процедура Континуираног образовања
Радни пакет:	WP8 – Управљање пројектом
Датум последње верзије	09/05//2018
Статус:	Нацрт
Верзија документа:	v.28
Назив документа	Act_4.1_Draft_Structure_CE_v28
Број страна	81
Ниво дисеминације	Национални

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

САДРЖАЈ

КОНТРОЛНИ ЛИСТ ДОКУМЕНТА.....	2
САДРЖАЈ.....	3
ТАБЕЛЕ.....	5
СЛИКЕ.....	5
1. Увод.....	6
1.1. Принципи и циљеви КО.....	6
1.2. Користи за универзитете и њихове чланице.....	7
1.3. Користи за полазнике програма КО.....	7
1.4. Правци развоја.....	7
2. Мапирање програма КО на седам ВШУ у Србији.....	8
2.1 Кратак преглед спроведеног мапирања.....	8
2.2 Компаративна анализа резултата мапирања по универзитетима.....	9
2.3 SWOT анализа.....	10
2.4 Препоруке за континуирано мапирање и праћење понуде програма КО на факултетима.....	11
3. Развој правног оквира за интегративни приступ у КО на универзитетском нивоу.....	14
3.1 Основни постулати правног уређења интегративног приступа КО.....	14
3.2 Смернице за развој правилника.....	14
3.3 Смернице за развој прилога правилника.....	15
4. Организационе јединице универзитета укључене у КО.....	17
4.1 Циљеви и делатност универзитетске јединице за КО.....	17
4.2 Дефинисање улога и заједничких активности универзитетских/ факултетских јединица у интегративном приступу за КО.....	17
4.3 Координација делатности КО са факултетима и осталим универзитетским јединицама.....	18
5. Врсте и обухват активности континуираног образовања на нивоу универзитета.....	19
5.1 Врсте активности континуираног образовања.....	19
5.2 Структурирање активности континуираног образовања.....	20
5.3 Структурирање интегративног приступа континуираног образовања на универзитетима.....	21
5.4 Вредновање програма континуираног образовања на универзитетима.....	22
6. Спољна акредитација/одобравање програма континуираног образовања.....	24
6.1 Акредитација програма континуираног образовања при министарству надлежном за образовање.....	24
6.2 Акредитација програма континуираног образовања при министарству надлежном за област јавне управе.....	27

6.3	Акредитација програма континуираног образовања при министарству надлежном за област здравствене заштите	27
7.	Обезбеђење и контрола квалитета програма КО у интегративном приступу	30
7.1	Стратегија обезбеђења квалитета програма континуираног образовања	30
7.2	Комисија за обезбеђење и контролу квалитета	30
7.3	Процедуре за развој и одобравање програма континуираног образовања	31
7.4	Процедуре за обезбеђење и контролу квалитета у реализацији програма континуираног образовања	33
7.5	Процедуре за издавање сертификата у програмима КО	34
7.6	Праћење интегративног приступа у реализацији КО и кључни индикатори остваривости/перформанси	36
8.	Подстицаји за учеснике у развоју и реализацији КО	38
8.1	Подстицаји за наставнике и сараднике	38
8.2	Подстицаји за чланице универзитета и организационе јединице које се баве КО	39
8.3	Подстицаји за развој сарадње са партнерским институцијама у развоју и реализацији програма КО	39
9.	Промоција КО на универзитету и широј друштвеној заједници	41
9.1	Интерна промоција и видљивост програма КО у интегративном приступу	41
9.2	Промоција програма КО према широј друштвеној заједници	42
9.3	Примена ИТ алата у праћењу и промоцији програма КО	43
10.	Закључци	45
11.	Прилози	48
11.1	Модел универзитетског правилника о КО	48
11.2	Остали прилози	51
11.2.1	<i>Прилози за мапирање програма континуираног образовања</i>	<i>52</i>
Прилог 1.1	Упитник за управе високошколских институција (Упитник#1)	52
Прилог 1.2	Упитник за професоре, сараднике и истраживаче (Упитник#2)	58
11.2.2	<i>Прилози за пријаву и одобравање програма континуираног образовања</i>	<i>64</i>
Прилог 2.1	Захтев за одобравање Програма континуираног образовања од стране Комисије универзитета	64
Прилог 2.2	Елаборат увођења новог Програма континуираног образовања	66
Прилог 2.3	Наставни програм	68
Прилог 2.4	Табела предавача	70
Прилог 2.5	Опис простора, опреме и осталих наставних средстава који ће се користити у реализацији КО програма	71
11.2.3	<i>Прилози за реализацију КО програма</i>	<i>73</i>
Прилог 3.1	Евиденција похађања наставе	73
Прилог 3.2	Упитник задовољства полазника	74
Прилог 3.3	Евиденција резултата провере стечених знања и остварених исхода учења	75
11.2.4	<i>Прилози за извештавање и издавање сертификата</i>	<i>76</i>

Прилог 4.1 Извештај о реализованом програму континуираног образовања	76
Прилог 4.2 Захтев за издавање сертификата	78
Прилог 4.3 Модел Сертификата	79
Прилог 4.4 Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма	80

ТАБЕЛЕ

Табела 1. Преглед броја прикупљених упитника у истраживању	9
Табела 2 – Предности, недостаци, шансе и претње постојећег система континуиране едукације у Србији	10
Табела 3. Преглед образаца за развој и одобравање програма континуираног образовања	32
Табела 4. Преглед образаца за реализацију програма континуираног образовања	34
Табела 5. Преглед образаца за извештавање и издавање сертификата	35
Табела 6. Преглед образаца за годишње извештавање и праћење на нивоу универзитета	37

СЛИКЕ

Слика 1: Шематски приказ процедуре за развој и одобравање програма континуираног образовања	33
Слика 2: Шематски приказ процедуре за извештавање и издавање сертификата	36

1. Увод

Убрзани развој науке и технике, застаривање и појава нових знања, друштвене и економске промене указују на неопходност континуираног образовања. Тржиште радне снаге свакодневно има потребе за новим знањима и вештинама. Данас формално образовање све мање има задатак да финализује образовање, а све више има за циљ да појединце оспособи за стално усвајање нових знања. Задатак универзитета је да студентима, поред иницијалног образовања које омогућава улаз у свет рада омогући континуирано образовање у складу са потребама процеса и тржишта рада.

Континуирано образовање (КО) је процес континуалног усвајања знања, које обухвата активности учења током читавог живота у циљу унапређења знања, вештина, способности, личног развоја, стицања нових компетенција и ефикаснијег прилагођавања новим животним околностима, новим технологијама и достигнућима у друштву. Оно подразумева процес формалног образовања, неформалног образовања (програми и активности образовања и учења ван школског система) информално учење (самостално стицање знања, способности и вештина, тј. учење у свакодневном животном и радном окружењу).

Континуирано образовање је сегмент целоживотног учења својствен високо-образовним установама и подразумева програме и процесе образовања у циљу: стицања нових и унапређења стечених компетенција, као и даљег персоналног и професионалног развоја.

Европска комисија користи различите подстицаје и подстиче целоживотно учење кроз шест програма (*Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinči, Grundtvig, Transverzalni* и *Žan Mone*).

1.1. Принципи и циљеви КО

- Континуирано образовање треба да омогући стицање нових знања и вештина које захтева друштво засновано на знању.
- Континуитет образовања захтева нове делотворне методе учења и начине вредновања учесника у процесу образовања, а нарочито у процесу неформалног образовања.
- Континуирано образовање тешко је остварљиво без једноставног приступа информацијама везаним за стицање образовања.
- Приближавање грађанима могућности за континуирано образовање уз коришћење информационо-комуникационе технологије.
- Континуирано образовање подразумева повећање улагања у образовање.
- Економски развој сваке државе зависи од квалитета људских ресурса, па улагање у њихов квалитет и коришћење тих ресурса су примарни чиниоци развоја.
- Континуирано образовање пружа могућност да образовни систем прилагоди тренутним околностима које захтевају нова знања и вештине јер може да омогући преквалификацију и доквалификацију.

- Континуирано образовање пружа могућност одраслима да током читавог живота развијају стечене кључне компетенције.
- Континуирано образовање доприноси повећању нивоа образовања и квалификација.

1.2. Користи за универзитете и њихове чланице

- Континуирано образовање пружа могућност за јачање интегративне функције универзитета, а нарочито кроз развијање мултидисциплинарних програма и обука, дефинисања процедура акредитације и евалуације програма, праћење и контролу њиховог извођења, издавање одговарајућих сертификата, и др.
- Континуирано образовање може представљати додатни извор финансијских средстава.
- Универзитети/факултети за спровођење континуираног образовања треба да обезбеде одговарајућу инфраструктуру неопходну за наставак образовања одраслих и прате савремена достигнућа у развоју науке и техничко технолошког развоја.
- Универзитети/факултети успоставиће чвршћу сарадњу са тржиштем рада и привредом у циљу повећања запошљавања и подизања продуктивности рада.
- Системским приступом обезбедиће се већа доступност активних програма континуираног образовања.

1.3. Користи за полазнике програма КО

- Специфични захтеви модерних технологија намећу потребу за учењем током читавог живота ради унапређења знања и вештина не само ради пословне већ и ради друштвене перспективе.
- Знање стечено континуираним образовањем повећава могућност за избор посла и професионално напредовање.
- Континуирано образовање позитивно утиче на развој личности и осећању сопствене вредности и јачању самопоуздања.

1.4. Правци развоја

- Образовање одраслих не представља само инвестицију која утиче на економски развој. Поред тога, оно има и улогу унапређења квалитета живота старијих особа. У том смислу треба уважити и подржати потребу за оснивањем образовних установа за старије особе – универзитети трећег доба.
- Систем континуираног образовања и усавршавања треба прилагодити појединцима.
- Полазећи од законодавног оквира, универзитети треба да развијају и нормативно уреде систем континуираног образовања, уз уважавање специфичности тржишта рада, кадровске и техничке могућности факултета и потребе појединаца.

2. Мапирање програма КО на седам ВШУ у Србији

2.1 Кратак преглед спроведеног мапирања

Мапирање активности континуираног образовања и целоживотног учења на високошколским институцијама у Србији је један од резултата активности 4.1 Дефинисање интегративног универзитетског приступа у континуираном образовању (*Defining integrative university approach in continuing education dimension*) у оквиру овог пројекта. Мапирање је реализовано на седам високошколских институција у Србији:

- Универзитет у Крагујевцу
- Универзитет у Београду
- Универзитет у Новом Саду
- Универзитет у Нишу
- Државни универзитет у Новом Пазару
- Београдски Метрополитан универзитет
- Висока техничка школа струковних студија Зрењанин

За потребе мапирања, коришћена су два *online* упитника који су развили чланови Радне групе 3 уз координацију Универзитета у Крагујевцу, и то:

- Упитник за управе високошколских институција ([Упитник#1](#)) (Прилог 1.1)
- Упитник за професоре, сараднике и истраживаче ([Упитник#2](#)) (Прилог 1.2)

Упитник#1 садржи сет питања за представнике управе високошколских институција везано за институционални оквир којим су регулисане активности континуираног образовања и целоживотног учења.

Упитник#2 садржи сет питања за професоре, истраживаче и сараднике на високошколским институцијама и за циљ има мапирање горепоменутих активности у које су они укључени, дефинисање обима ангажовања индивидуалних предавача као и препоруке за увођење нових облика континуираног образовања или целоживотног учења.

Упитници су дистрибуирани на свих седам високошколских институција учесница ИФ4ТМ пројекта чијим је ректорима/директору упућено и званично Позивно писмо председника Радне групе 3 за учешће у истраживању актуелне понуде и могућности континуираног образовања.

У оквиру мапирања, прикупљено је укупно 35 Упитника#1 које су попунили представници управа факултета/универзитета, као и 705 Упитника#2 које су попунили професори, истраживачи и сарадници високошколских установа и факултета, института и департмана у њиховом саставу.

За потребе обраде прикупљених података развијене су одговарајуће *excel* табеле са свим резултатима мапирања, као и индивидуалне табеле за сваку од високошколских институција са одговарајућим графичким приказима добијених резултата. Резултати

статистичке и квалитативне анализе података добијених коришћењем упитника дати су засебно за сваку од седам високошколских институција укључених у пројектно истраживање.

Табела 1. Преглед броја прикупљених упитника у истраживању

Универзитет	Упитник#1	Упитник#2
Универзитет у Крагујевцу	11	375
Универзитет у Београду	9	50
Универзитет у Новом Саду	7	97
Универзитет у Нишу	6	84
Државни универзитет у Новом Пазару	1	44
Београдски Метрополитан универзитет	0	34
Висока техничка школа струковних студија Зрењанин	1	21
Укупно	35	705

У интерпретацији резултата коришћени су и други извори који су доступни на страницама универзитета, а који се односе на континуирано образовање. Овде се пре свега мисли на доступне анализе и документа центара за целоживотно учење при универзитету.

2.2 Компаративна анализа резултата мапирања по универзитетима

У даљем тексту истакнути су најзначајнији резултати истраживања који су послужили као основа за идентификовање заједничких карактеристика постојећег система континуираног образовања у мапираним институцијама, као и за утврђивање недостатака истог. Утврђени проблеми у функционисању полазна су основа за спровођење будућих акција у циљу унапређења система континуираног образовања у Србији. Треба имати у виду да су појединачни извештаји о стању на универзитетима, партнерима укљученим у ово пројектно истраживање, далеко информативнији и пружају детаљан приказ стања и проблема са којима се универзитети и факултети у Србији суочавају. Овде су сублимирани само најзначајнији закључци који утичу на формирање правца даљих акција.

- На основу Упитника#1 који су попуњавали представници управа факултета у склопу универзитета, проистиче податак да је у школској 2015/2016 години реализовано мање програма у односу на евиденцију коју пружају одговори из Упитника#2 - на факултетима постоји знатно већи број ових програма. Овај податак упућује на чињеницу да не постоји обједињена политика на нивоу универзитета, односно да се (уколико постоји) политика не примењује јединствено на свим институцијама у њеном саставу.

- На већини универзитета не постоји јединствен информациони систем који се континуирано ажурира и пружа информације о активним обукама у погледу унапређења стечених знања и компетенција дипломираних студената. Стога не постоје механизми за систематско и редовно мапирање активности континуираног образовања, ако изузмемо појединачне иницијативе у оквиру међународних пројеката.
- Повољан је и податак да се већина програма развија на иницијативу послодаваца, што говори о највећем броју програма који су јасно таргетирани и циљано развијени да у потпуности одговарају израженим потребама и они као такви имају највећи импакт на полазнике.
- Према постојећим подацима програме континуираног образовања, по правилу, финансирају сами полазници. То може бити отежавајућа околност за развој континуираног образовања. Такође, ово може да упути на закључак да модел унапређења стечених знања и компетенција запослених није заживео у нашој пракси (није идентификован као приоритет у компанијама, нити је институционално подржан).
- По завршетку већине програма, додељује се нека врста потврде / сертификата (о учешћу, о успешно савладаном програму са или без ЕСПБ). У већини случајева додељује се сертификат о учешћу, док је нешто мање заступљена додела сертификата о успешно савладаном програму (са провером стечених знања и компетенција). Најмање су заступљени сертификати који укључују изјашњавање о броју освојених ЕСПБ.

2.3 SWOT анализа

На основу претходно утврђене праксе на универзитетима и ВШУ у Србији идентификоване су предности и шансе које пружају могућност за даљи развој система континуиране едукације, али и недостаци, односно претње из окружења који заједно отежавају функционисање овог система у пракси (Табела 2). Развој потенцијала за пуно искоришћавање ефеката континуиране едукације у великој мери биће опредељен могућностима за превазилажење уочених проблема и избегавање претњи које могу негативно утицати на развој система у будућности.

Табела 2 – Предности, недостаци, шансе и претње постојећег система континуиране едукације у Србији

Предности	Недостаци
• Постојећа понуда програма континуиране едукације је окренута ка захтевима тржишта • Висок проценат програма је реализован на иницијативу послодаваца • Програми обуке су развијенији на нивоу факултета (чланица Универзитета)	• Изостанак кривних усмерења у погледу политике континуиране едукације (задатак универзитета) • Непостојање јасних правила и процедура за организацију континуиране едукације на универзитету (факултетима у саставу универзитета)

• Обученост наставног кадра за спровођење програма континуиране едукације је на задовољавајућем нивоу • Висок је степен заинтересованости наставника да се укључе у програме едукације • Постоји сертификација полазника као доказ о стеченим знањима и унапређеним компетенцијама за обављање посла	• Слаба информисаност о програмима континуиране обуке • Мотивација наставника за укључивање у програме континуиране едукације на ниском нивоу • Индивидуални (необједињени) напори факултета у саставу универзитета у погледу развоја предузетничког духа, идеја и иницијативе код студената
Шансе	Претње
• Потенцијал за развој програма континуиране едукације је огроман, а још увек неискоришћен • Заинтересованост пословне заједнице за креирање програма континуиране едукације постоји • Сертификације уз признавање ЕСПБ за акредитоване програме континуиране едукације • Коришћење нових знања стечених у оквиру програма међународне сарадње • Развоја програма континуиране едукације у оквиру међународне сарадње	• Неразвијен мотивациони механизам за учешће у програмима континуиране едукације од стране полазника • Брзина промена на тржишту рада диктира потребу сталног прилагођавање програма и иновирање знања (односи се како на полазнике, тако и на едукаторе) • Неразвијена институционална потпора за развој предузетништва

2.4 Препоруке за континуирано мапирање и праћење понуде програма КО на факултетима

На основу резултата, дат је сет препорука за унапређење области континуираног образовања, како на институционалном нивоу, тако и на нивоу самих предавача и креатора оваквих програма.

- Неопходно је дефинисање политике Универзитета као кровне институције, која би потом била примењена на појединачне чланице универзитета.
- Континуирано образовање треба да буде дефинисано као један од приоритета, а његово функционисање регулисано кроз општа акта универзитета и факултета (Статути, стратегије, правилници, и слично) тамо где то до сада није случај.
- Неопходно је увођење информатичког система за мапирање активности континуираног образовања на нивоу Универзитета и његово редовно ажурирање најновијим подацима. Структура тог система би требало да буде таква да се обезбеди лак и јавни приступ релевантним подацима као што су:
 - Назив и кратак опис програма

- На којој институцији се реализује програм
 - Трајање програма
 - Врста потврде која се издаје након реализованог програма
 - Предавачи и њихова биографија
 - Број полазника (за већ реализоване програме).
- У оваквом систему слање релевантних података треба да буде обавеза сваког ко учествује у њиховом развоју и/или реализацији. Поред тога, треба развити јасну политику подстицања и мотивисања оних који су на директан или индиректан начин укључени у развој ове области.
 - Препоручује се развијање јасних процедура које ће се примењивати за све нове програме. Ове процедуре могу укључивати пријаву нових програма (која ће укључити опис, број бодова, сертификате, предаваче, начин финансирања), и доношење одлуке или решења о укључивању програма у постојећу понуду. Тиме би се избегло дуплирање и непланско развијање нових програма, који доводе до додатних непотребних трошкова везано за људске ресурсе, развој и реализацију ових програма.
 - Треба континуирано пратити потребе пословне заједнице и реаговати одговарајућим програмима за иновирање знања и компетенција запослених. Сарадња са пословном заједницом треба да буде дефинисана на институционалном нивоу у циљу унапређења треће мисије универзитета.
 - Програми континуиране едукације нису довољно добро препознати од стране припадника пословне заједнице, нити на институционалном нивоу да би деловали креативно на развој система континуиране едукације у Србији. Потребно је осмислити сет акција промоције континуираног образовања у циљу сталног унапређења знања и компетенција полазника, а тиме и унапређења пословања привредних субјеката.
 - Како би се привукао већи број полазника који су заинтересовани за ове програме, потребно их је што је могуће више растеретити плаћања целог износа, па у том смислу се препоручује комбиновање различитих извора финансирања (из буџета, програма ЕУ, локалних средстава финансирања, и слично). Уколико ови програми буду институционално препознати и прихваћени од стране пословне заједнице, вероватноћа за изналажење алтернативних видова финансирања је већа.
 - У циљу иновирања програма континуиране едукације неопходно је и улагање у наставнички кадар на универзитету и факултетима у саставу универзитета, што је могуће реализовати кроз различите облике међународне сарадње и пост-докторског усавршавања (мобилност наставника, међународни пројекти, финансирање одласка на међународне конференције, студијски боравци у иностранству и сл.).
 - Да би се постигао дугорочни ефекат креирања предузетничког духа младих, потребно је постићи консензус и подићи ниво свести о важности ове теме за професионални развој студената и истраживача, али пре свега јасно дефинисати став факултета да се један део образовања и истраживања усмери у том правцу. Програми континуиране едукације, због пропуштених шанси да се предузетнички садржаји интензивније укључе у редовне програме образовања за многе

генерације студената које су завршиле факултете, треба да остану значајно усмерени ка развоју предузетничког духа и приватне иницијативе. Учесталије акције промоције и информативни догађаји су свакако један од начина да се то постигне, али уз пуну подршку и препознавање од стране самих институција, а не као резултат њихових индивидуалних, међусобно некоординираних напора.

3. Развој правног оквира за интегративни приступ у КО на универзитетском нивоу

Последњих година универзитети/факултети све више пажње поклањају развоју континуираног образовања и спроводе различите облике за стицање додатног образовања, које реализују путем различитих организационих јединица. Овакав фрагментарни приступ и начин спровођења не може у потпуности испунити захтеве за целовитим сагледавањем свих аспеката континуираног образовања. Недостатак потпуних информација о реализованим облицима континуираног образовања, уложеним средствима и приходима, структури полазника и њиховој евалуацији не само да не пружају јасну слику о реализованим активностима, него и не представљају солидну основу за успостављање одрживог система континуираног образовања.

3.1 Основни постулати правног уређења интегративног приступа КО

Интегративни приступ континуираном образовању треба да допринесе да, већ постојеће фрагментарне активности, допринесу остварењу циљева континуираног образовања на економичан и одржив начин. Он треба да обухвати оне обуке које се изводе на универзитетима и факултетима у њиховом саставу, а које се реализују ван оквира формалног образовања, као и да дефинише услове њиховог одобравања на нивоу универзитета, начин вредновања, процедуре пријављивања и објављивања, праћења напретка учесника, издавање сертификата и извештавања о реализованим обукама.

Овакав приступ захтева посебне организационе јединице у високошколским установама које се баве континуираним образовањем са јасно дефинисаним задацима и одговорностима. То подразумева нормативно уређење и јасно прописане поступке којих се морају придржавати организатори континуираног образовања. Поред тога, неопходно је и детаљно уредити поступак одобравања нових обука, као и успоставити ефикасну контролу квалитета кроз јасно дефинисане процедуре и мерење индикатора учинка.

3.2 Смернице за развој правилника

Правни основ за доношење правилника представља члан 111 Закона о Високом образовању („Сл. Гласник РС“, бр. 88/2017) и одговарајућа одредба статута универзитета.

Правилником треба дефинисати организацију и реализацију различитих програма континуираног образовања на универзитету/факултетима ван оквира акредитованих студијских програма а који су обухваћени интегративним приступом који је описан у овом документу.

Правилником треба предвидети могућност да организационе јединице у оквиру универзитета развијају институционалне капацитете за реализацију интегративног приступа у реализација програма континуираног образовања.

Реализатори програма континуираног образовања, њихова права и обавезе регулишу се правилником.

Правилником предвидети флексибилне методе реализације обука засноване на информационо-комуникационим технологијама, флексибилност садржаја и дужине трајања, као и могућност заједничке реализације интердисциплинарних и мултидисциплинарних програма континуираност образовања.

У развоју програма континуираног образовања предвидети могућност укључивања стручњака, послодаваца и представника тржишта рада имајући у виду њихову заинтересованост за садржаје тема и програма континуираног образовања како би одговарали њиховим потребама.

Правилником треба предвидети обавезу организатора програма континуираног образовања да обезбеде доступност програма континуираног образовања за различите категорије полазника обука, на начин који је за њих прихватљив и одговарајући.

Правилником треба предвидети услове, поступак и орган за верификацију и одобрење садржаја и програма континуираног образовања. У вези са тим треба предвидети систем вредновања програма којима се у интегративном приступу реализације могу доделити и признати одговарајући ЕСПБ бодови

Након успешно савладаног програма континуираног образовања полазницима обука се издаје сертификат чија се садржина и начин издавања прописују правилником.

Правилником се дефинише садржина потребних образаца који представљају саставни део правилника као прилози, и који су доступни организаторима обука путем веб сајта универзитета.

3.3 Смернице за развој прилога правилника

Саставни део правилника представљају прилози са понуђеним обрасцима и упитницима, моделима извештаја и сертификата који се могу користити у свим фазама развоја, одобравања, реализације и праћења програма континуираног образовања на нивоу универзитета.

Овде је дата листа прилога разврстана у четири категорије сходно поменутиим фазама, и који су дати на крају овог документа:

1) Прилози за мапирање програма континуираног образовања

- Упитник за управе високошколских институција ([Упитник#1](#)) (прилог 1.1)
- Упитник за професоре, сараднике и истраживаче ([Упитник#2](#)) (прилог 1.2)

2) Прилози за пријаву и одобравање програма континуираног образовања

- Захтев за одобравање КО програма од стране Комисије универзитета (Прилог 2.1)
- Елаборат (Прилог 2.2) увођења новог Програма континуираног образовања
- Наставни програм (Прилог 2.3)
- Табелу предавача (Прилог 2.4)
- Биографије свих предавача (CV)
- Опис простора, опреме и осталих наставних средстава који ће се користити у реализацији КО програма (Прилог 2.5)

3) Прилози за реализацију КО програма:

- Евиденција похађања наставе (прилог 3.1)
- Упитник задовољства полазника (прилог 3.2)
- Евиденција резултата провере стечених знања и остварених исхода учења (прилог 3.3)

4) Прилози за извештавање и издавање сертификата

- Извештај о реализованом програму КО (Прилог 4.1)
- Захтев за издавање сертификата (Прилог 4.2)
- Модел Сертификата (Прилог 4.3)
- Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма (Прилог 4.4)

4. Организационе јединице универзитета укључене у КО

Континуирано образовање могу спроводити јединице различитог организационог облика и нивоа (универзитет/факултет).

4.1 Циљеви и делатност универзитетске јединице за КО

Универзитетска јединица за континуирану едукацију има за задатак да одобрава, организује, развија и промовише систем континуиране организације и пружа подршку лицима заинтересованим за даље образовање и усавршавање.

Универзитетска јединица за континуирану едукацију:

- Усваја план КО;
- Организује и реализује КО из интердисциплинарних и мултидисциплинарних програма;
- Координира рад јединица за КО;
- Води евиденцију и пружа информације о програмима и обукама у оквиру континуиране едукације;
- Води евиденцију о реализаторима КО;
- Пружа саветодавне услуге реализаторима и лицима заинтересованим за програме континуиране едукације;
- Промовише обуке КО широј јавности и врши популаризацију неопходности континуиране едукације;
- Стара се о унификацији начина одржавања обука;
- Прати развој интернационалног система КО и сарађује у међународним пројектима из ове области;
- Сарађује са академским, научним и стручним организацијама које се баве КО.

Организација и делатност јединице за КО уређује се правилником.

4.2 Дефинисање улога и заједничких активности универзитетских/ факултетских јединица у интегративном приступу за КО

На универзитетима у Србији, као и на факултетима у њиховом саставу, већ постоје организационе јединице које се баве активностима континуираног образовања, као што су центри за целоживотно учење, кооперативни тренинг центри, центри за развој каријере и саветовање студената, канцеларије за пословну подршку, и слично. У оснивачким актима наведених организационих јединица дефинисане су делатности и задаци. При оснивању нових јединица треба ситуације преклапања делатности и задатака и омогућити процедурално да се њихове делатности допуњују и да дају синергијски квалитетније резултате и ефекте.

Међусобна сарадња ових јединица је нарочито важна у заједничком развоју и реализацији интердисциплинарних и мултидисциплинарних програма на нивоу универзитета кроз укључивање више факултета.

Како је због природе ових програма потребно ангажовати предаваче из различитих области који су запослени на различитим факултетима универзитета, користити опрему и просторије различитих факултета истог универзитета, потребно је јасно дефинисати улоге реализатора, као и процедуре за реализацију ових програма.

Приликом Пријаве новог програма континуиране едукације овог типа, потребно је јасно назначити њихов интердисциплинарни или мултидисциплинарни карактер. Процедура Пријаве програма се у том случају спроводи на свим факултетима (на начин описан у поглављу 7), чији се људски и материјални ресурси користе за потребе реализације истих.

Такође по завршетку програма, приликом упућивања захтева за издавање заједничког Сертификата, потребно је узети у обзир да исти треба да буде потписан (пored ректора) и од стране свих декана свих факултета који својим ресурсима учествују у реализацији програма/обуке.

4.3 Координација делатности КО са факултетима и осталим универзитетским јединицама

Координацију рада различитих универзитетских и факултетских јединица које се баве реализацијом активности континуираног образовања, спроводи централизована универзитетска јединица.

Координација подразумева

- Праћење рада осталих КО јединица на универзитету и факултетима у његовом саставу у смислу примене важећих правилника и процедура за реализацију КО активности у интегративном приступу
- вођење евиденције о постојећим јединицама које реализују овакву врсту активности континуираног образовања
- вођење евиденције о доступним програмима и обукама које КО јединице нуде
- подршку реализаторима и лицима заинтересованим за програме континуиране едукације
- промоција програма континуираног образовања који се спроводе и интегративном приступу уз подршку универзитета
- прикупљање извештаја о реализованим обукама на нивоу целог универзитета.

У циљу што ефикасније координације, препоручује се увођење информационог система на универзитетском нивоу. Постојање оваквог система ће обезбедити брз и једноставан приступ информацијама о постојећим КО јединицама, реализаторима програма као и самим програмима КО који су активни (садржај, врста, трајање, предавачи) као и броју полазника. Он може послужити и као одличан механизам за промоцију програма, њихову контролу квалитета и извештавање.

Наравно, да би овакав један систем управљања био искористив, неопходно је обавезати све јединице на нивоу факултета и универзитета да редовно достављају све неопходне информације и извештаје о КО активностима чији су реализатори централизованог КО јединици на нивоу универзитета.

5. Врсте и обухват активности континуираног образовања на нивоу универзитета

5.1 Врсте активности континуираног образовања

Континуирано образовање представља широко подручје у којем могу деловати разне врсте организација, које путем различитих врста учења, реализују разноврсне активности образовања и учења у веома различитим областима знања и деловања. Такође, активности континуираног образовања могу бити усмерене ка различитим циљним групама. Свима њима је, ипак, заједничко да се односе на образовање, тј. учење након претходно завршеног нивоа формалног образовања и уласка на тржиште рада, макар и као незапослено лице, а са циљем унапређења и/или осавремењавања стечених знања и вештина, стицања нових знања и вештина и наставка професионалног развоја.

Универзитети, као носиоци високошколског образовања, са расположивим стручним, образовним, научно-технолошким, материјалним и просторним капацитетима, представљају природну средину за обављање активности континуираног образовања, у различитим организационим облицима и са различитим степеном уређености и формализације.

Према организационом облику, активности континуираног образовања се могу изводити у два основна облика: **у форми програма или у форми обука.**

Програм је скуп образовних активности које се организују да би се остварио унапред одређени циљ у дефинисаном временском периоду. У пракси образовања и учења програм обично представља сврсисходну комбинацију више обука, односно предмета (European Commission, 2005; 2006; UNESCO, 2011). У овом документу, и интегративном приступу који он дефинише, неће се разматрати програми формалног високог образовања (основне, мастер, специјалистичке и докторске студије), већ искључиво програми неформалног образовања који се спроводе на високошколским установама.

Поред програма, други основни организациони облик активности у области континуираног образовања је **обука, који је по правилу мањег обима и реализује се у знатно краћем времену.** Обука је генеричко име за различите скупове активности учења који могу имати форму курса, семинара, трибине, радионице, јавног предавања, конференције и сл.

Обуке су значајно флексибилнији облик континуираног образовања/учења, који за разлику од програма формалног образовања, нису дефинисани одговарајућим законским актима, посебним правилницима на националном и институционалном нивоу.

Различити програми континуираног образовања који се спроводе (или се могу спроводити) на универзитетима у Србији представљени су у наредном поглављу.

5.2 Структурирање активности континуираног образовања

На универзитетима/факултетима и другим високошколским јединицама у Републици Србији може се спроводити широк спектар активности континуираног образовања, које се разликују по врсти, обиму, циљним групама и начинима акредитовања и одобравања. Неки од облика континуиране едукације се односе на различите видове стручног и професионалног усавршавања, а дефинисани су одговарајућим законским и подзаконским актима. Такве су, на пример, обуке и програми континуираног стручног усавршавања у областима просвете, здравства и јавне управе.

Закон о високом образовању (2017) предвиђа могућност извођења две врсте програма на високошколским јединицама релевантне за област континуираног образовања: кратких програма студија и програма образовања током читавог живота.

Закон о високом образовању (2017) по први пут у систем високог образовања Републике Србије уводи **кратке програме студија**, и то ради стручног оспособљавања лица са стеченим високим образовањем за укључивање у радни процес. Кратки програми студија имају јасно дефинисану структуру, сврху и исходе учења и реализују се у обиму од 30 до 60 ЕСПБ.

По завршетку кратког програма студија издаје се сертификат о завршеном кратком програму студија и стеченим компетенцијама.

У Закону о високом образовању (2017) се даље наводи да се на високошколским установама могу изводити **програми образовања током читавог живота**, ван оквира студијских програма, при чему се услови, начин и поступак реализације ових програма уређују општим актом установе. Лицу (које у овом случају нема статус студента) које је савладало предвиђени програм установа издаје уверење.

Универзитети, односно факултети, центри за каријерно вођење и саветовање, центри за стручно усавршавање и слични организациони облици при универзитетима могу спроводити **активности континуираног образовања одраслих**, као програме неформалног образовања уколико су регистровани као *јавно признати организатори активности (ЈПОА) у области образовања одраслих*, у складу са Законом о образовању одраслих (2013). Овим програмима се остварују стандарди стручних компетенција или унапређују знања, вештине и способности, ради личног и професионалног развоја.

Према Закону о основама система образовања и васпитања (2017), факултети могу бити реализатори **програма обуке стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника** запослених у институцијама предшколског, основног и средњошколског образовања.

Закон о здравственој заштити (2015) предвиђа два облика стручног усавршавања здравствених радника и сарадника који се могу реализовати на универзитетима/факултетима: специјализације и уже специјализације, и континуиране едукације.

Здравствени радници и здравствени сарадници, по добијању решења министра здравља о давању сагласности на одобрену **специјализацију, односно ужу специјализацију**, започињу обављање специјалистичког стажа даном уписа на одговарајући факултет здравствене струке. Специјалистички стаж обавља се под надзором ментора кога одреди факултет.

Континуирана едукација у области здравствене заштите подразумева учешће на стручним и научним скуповима, као и учешће на семинарима, обукама и другим програмима континуиране едукације.

Врсту, програме, начин, поступак и дужину трајања континуиране едукације, установе и удружења која могу спроводити поступак континуиране едукације, критеријуме на основу којих се врши акредитација програма континуиране едукације, као и друга питања од значаја за спровођење континуиране едукације, прописује министар.

Новоусвојеним Законом о националној академији за јавну управу (2017) предвиђена је обавеза **стручног усавршавања запослених у јавној управи**, која обухвата државне органе и самосталне и независне организације и тела чији састав бира Народна скупштина (надзорна и регулаторна тела), органе, организације и службе аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, јавне агенције и организације на које се примењују прописи о јавним агенцијама, а чији је оснивач Република Србија или аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе и предузећа, установе, организације и појединце којима су поверена јавна овлашћења.

Све врсте претходно описаних програма и обука континуираног образовања дефинисане су одговарајућим законима и посебним правилницима и подзаконским актима, којима се дефинише врста програма, његова акредитација и акредитација извршилаца.

С друге стране, постоји читава лепеза активности континуираног образовања које се спроводе на високошколским установама, а чији начини вредновања, одобравања и спровођења нису системски уређени, ни на националном, ни на универзитетском нивоу. Овде се пре свега мисли на различите облике курсева, обука, радионица, трибина и сличних активности које се проводе у организацији универзитета, факултета, института, и при различитим центрима у оквиру високошколске установе. За све такве активности континуираног образовања ће се у даљем тексту користити термин **обука**.

5.3 Структурирање интегративног приступа континуираног образовања на универзитетима

Интегративни приступ активностима континуираног образовања на универзитетима у Србији се не односи на програме и обуке које се одобравају и спроводе по основу закона који уређују области доуниверзитетског и образовања одраслих, здравствене заштите и јавне управе (видети поглавље 5.2), имајући у виду њихову структурираност и процедуралну уређеност одговарајућим законским и подзаконским актима. У том смислу, интегративним приступом би требало обухватити широк спектар обука (у најширем смислу речи) које се изводе на високошколским установама у циљу унапређења постојећих и/или стицања нових знања и вештина полазника, а које се спроводе изван система формалног образовања, тј. студијских програма.

Обуке се разликују према обиму, циљним групама којима су намењене, циљевима и исходима, садржајима и областима, облицима путем којих се остварују. Због свега тога, прецизно дефинисање појединачних активности образовања је у пракси тешко и комплексно питање. Упркос томе, неопходно је успоставити системски приступ у развоју и реализацији на нивоу универзитета, путем интегративног приступа, а са циљем

повећања видљивости и квалитета свих оних активности које се спроводе у процесу континуираног образовања.

Интегративни приступ у континуираном образовању на нивоу универзитета има и своју законску основу. Законом о високом образовању (2017) предвиђена је интегративна функција универзитета, између осталог, и у следећим областима релевантним за систем континуираног образовања: образовање током читавог живота, каријерно вођење, саветовање и подршка студентима, као и обезбеђење и контрола квалитета.

Ценећи претходно описану разноликост активности континуираног образовања које се спроводе (или се могу спроводити) на универзитетима у Србији, интегративним, системским приступом требало би обухватити само оне обуке које по обиму, структури, исходима учења и начину провере савладаности обуке могу имати додељене ЕСПБ бодове.

Интегративним приступом треба дефинисати:

- услове и процедуру претходног одобравања обука, укључујући надлежне органе/тела универзитета,
- начин вредновања обука,
- процедуру пријављивања обука,
- начин њиховог објављивања,
- процедуру праћења напретка кандидата,
- издавање сертификата/уверења,
- процес извештавања након реализоване обуке и
- све друге релевантне елементе.

5.4 Вредновање програма континуираног образовања на универзитетима

За обуке које се на организован и системски начин спроводе на универзитетима требало би дефинисати јединствен начин њиховог вредновања, у зависности од оптерећења полазника, а у складу са принципа доделе ЕСПБ.

Обукама које се спроводе на универзитетима могу се доделити ЕСПБ уколико је:

1. Обука одобрена у складу са процедуром интегративног приступа на нивоу универзитета;
2. Обука намењена лицима која су стекла средње образовање у четворогодишњем трајању, или било који ниво високог образовања, независно од тога да ли су запослена или не;
3. Обука спроведена на начин дефинисан процедуром интегративног приступа са аспекта квалитета;
4. Полазник обуке присуствовао и активно учествовао на најмање 80% часова активне наставе предвиђене обуком;
5. Након завршене обуке реализована провера савладаности програма обуке и полазник добио позитивну оцену.

Један ЕСПБ кореспондира са 12 часова активне наставе обуке.

ЕСПБ се обрачунавају на једну децималу, а заокружују математички на 0,5 бодова.

Обуке које би се спроводиле у оквиру интегративног приступа требало би да буду обима најмање 1, а највише 5 ЕСПБ, који се додељују полазнику обуке целовито, као што је предвиђено програмом обуке.

Обуке које се спроводе у обиму мањем од 12 часова активне наставе, као и сви други облици образовних активности (радионице, трибине, округли столови, семинари, конференције и сл.) не подлежу интегративном приступу на нивоу универзитета, тј. могу се спроводити на факултетима и другим организационим јединицама при универзитетима ван дефинисаног оквира, правила и процедура интегративног приступа. Оваквим активностима се не могу доделити ЕСПБ бодови.

Начин вредновања активности КО у оквиру интегративног приступа, поступак доделе ЕСПБ бодова и начин и процедуре њиховог евентуалног признавања у оквиру студијских програма (признавање претходног учења) дефинишу се одговарајућим правилником на нивоу самосталне високошколске установе.

6. Спољна акредитација/одобравање програма континуираног образовања

У овом поглављу даје се кратак преглед активности континуираног образовања које се могу спроводити на универзитетима у Србији, а који подлежу спољној акредитацији, односно одобравању програма и/или реализатора, и у складу са законима који се односе на образовање, здравствену заштиту и јавну управу.

Под појмом спољне акредитације активности континуираног образовања у овом документу подразумева се евалуација и одобравање програма/обуке и/или реализатора од стране надлежних органа/тела изван универзитета утврђених законом.

Имајући у виду да су програми/обуке континуираног образовања које захтевају спољну акредитацију, односно одобравање, као и њихове врсте, обим, начин вредновања и издавања јавне исправе, сертификата или уверења дефинисани одговарајућим законским и подзаконским актима, ова врста активности континуираног образовања није обухваћена интегративним приступом на нивоу универзитета који се у овом документу разматра. Ипак, ценећи значај учешћа високошколских установа у реализацији и ових облика континуираног образовања у Републици Србији, у овом поглављу се даје кратак опис услова и поступка њихове акредитације, тј. одобравања.

6.1 Акредитација програма континуираног образовања при министарству надлежном за образовање

Спољна акредитација (или одобравање) при министарству надлежном за образовање захтева се у случају следећих облика континуираног образовања:

1. Кратких програма студија;
2. Програма неформалног образовања одраслих;
3. Програма/обука стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника.

1) **Кратак програм студија** је нови облик студија у систему високошколског образовања у Републици Србији, уведен [Законом о високом образовању](#) ("Сл. гласник РС", бр. 88/2017). Циљна група овог вида континуираног образовања су лица са стеченим високим образовањем, а циљ је њихово стручно оспособљавање у складу са потребама тржишта рада.

Кратки програми студија имају јасно дефинисану структуру, сврху и исходе учења и реализују се у обиму од 30 до 60 ЕСПБ. Полазници који успешно заврше кратак програм студија добијају сертификат о стеченим компетенцијама.

У складу са Законом, обавеза Националног савета за високо образовање је да изради **Смернице у вези са организацијом, спровођењем и сертификацијом кратких програма студија**. Закон не предвиђа поступак акредитације кратких програма студија, али се као реализатори овог облика континуираног образовања могу појавити само акредитоване високошколске установе.

Законом је предвиђено да министарство у Регистру акредитованих високошколских установа располаже и подацима о уписаним полазницима на кратким програмима студија, реализованим кратким програмима студија и издатим сертификатима и то на нивоу сваке високошколске установе.

2) Универзитети, односно факултети и други организациони облици у саставу самосталних високошколских установа могу спроводити **програме/обуке континуираног образовања одраслих**, као облике неформалног образовања.

Основни циљ образовања одраслих је побољшање образовне и квалификационе структуре и унапређивање могућности запошљавања становништва. Универзитети и јединице у његовом саставу могу бити реализатори неформалног образовања одраслих, под којима се, у смислу [Закона о образовању одраслих](#) (Сл. гласник РС бр. 55/2013), сматрају лица старија од 18 година.

Кандидати који са успехом савладају предвиђени програм обуке добијају од реализатора програма, тј. обуке уверење о оствареном стандарду стручних компетенција или квалификацији, на прописаном обрасцу.

Програми неформалног образовања обухватају:

- 1) програме рада у струци;
- 2) програме предузетништва и руковођења;
- 3) програме из познавања науке и технологије;
- 4) програме обуке за рад на рачунару;
- 5) програме страних језика;
- 6) програме заштите околине и екологије;
- 7) програме развоја и очувања безбедних и здравих услова рада;
- 8) програме креативног и уметничког изражавања;
- 9) програме стицања или допуњавања других знања, вештина, способности и ставова;
- 10) програме који настају у складу са захтевима и потребама тржишта рада.

Наставним планом и програмом за одрасле ближе се утврђују: циљ, задаци и садржај образовања, недељни и годишњи број часова наставе и других облика образовно-васпитног рада, начин и облици остваривања тог рада.

Учешће у програмима континуираног образовања одраслих условљено је регистрацијом извршилаца (реализатора) као **јавно признатих организатора активности (ЈПОА) у области образовања одраслих**, у складу са Законом о образовању одраслих (2014). Регистрација је условљена испуњавањем прописаних услова за организовање активности образовања одраслих у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава.

[Поступак за издавање одобрења ради стицања статуса јавно признатог организатора активности](#) покреће се захтевом који се подноси Министарству. Захтев садржи: назив, делатност, седиште организатора активности као и предлог програма активности образовања одраслих. Предлог програма активности образовања одраслих садржи план и програм образовања одраслих и начин његовог остваривања, услове предвиђене за извођење активности образовања одраслих који се односе на простор у коме ће се та

активност изводити, потребну опрему и средства, као и број потребних стручних лица која ће бити ангажована за извођење активности образовања одраслих.

Министарство упућује Заводу за унапређивање образовања и васпитања део захтева који се односи на [план и програм образовања одраслих](#) и начин остваривања, на мишљење. По добијању позитивног мишљења Завода за унапређивање образовања и васпитања, захтев се доставља просветном инспектору Министарства ради утврђивања испуњености осталих услова за издавање одобрења. О захтеву за издавање одобрења, на основу налаза просветног инспектора, одлучује министар у року од три месеца од дана подношења захтева. Одобрење се издаје на пет година.

Подзаконски акти којима се ближе уређује неформално образовање одраслих су:

- Правилник о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих (текст Правилника се може преузети [овде](#)) и
- Правилник о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих (текст Правилника се може преузети [овде](#))

3) Према [Закону о основама система образовања и васпитања](#) (2017), факултети могу бити реализатори **програма обуке стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника** запослених у институцијама предшколског, основног и средњошколског образовања.

Наставник, васпитач и стручни сарадник, са лиценцом и без лиценце, дужан је да се стално стручно усавршава ради успешнијег остваривања и унапређивања образовно-васпитног рада и стицања, односно унапређивања компетенција потребних за рад и за постизање циљева образовања и васпитања и стандарда постигнућа.

Програме обуке одобрава Завод за унапређивање образовања и васпитања на основу конкурса, а Педагошки завод Војводине одобрава програме на језицима националних мањина на којима се остварује образовно-васпитни рад у Аутономној покрајини Војводини.

Облици стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника, приоритетне области за стручно усавршавање, програми и начин организовања стручног усавршавања, прописани су [Правилником о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника](#) ("Сл. гласник РС", бр. 81/2017).

Могући облици стручног усавршавања су:

- 1) програм стручног усавршавања који се остварује извођењем обуке;
- 2) стручни скупови, и то:
 - a. конгрес, сабор;
 - b. сусрети, дани;
 - c. конференција;
 - d. саветовање;
 - e. симпозијум;
 - f. округли сто;

- g. трибина;
- h. вебинар;

3) летња и зимска школа;

4) стручно и студијско путовање.

Реализатор програма по завршетку обуке издаје учесницима уверење о савладаном програму обуке.

Завод за унапређивање образовања и васпитања расписује конкурс за одобравање програма обуке сваке треће године, који траје од 1. до 31. октобра, и одобрава на период од три радне, односно школске године. Право учешћа на конкурсима имају правна лица која су регистрована за делатност у области образовања и васпитања.

6.2 Акредитација програма континуираног образовања при министарству надлежном за област јавне управе

[Законом о националној академији за јавну управу](#) предвиђена је обавеза **стручног усавршавања запослених у јавној управи**. Под стручним усавршавањем подразумева се организовани процес учења запослених у јавној управи на основу општих и посебних програма и програма обуке руководиоца, а ради стицања знања, вредности, ставова, способности и вештина усмерених на подизање нивоа компетенција неопходних за обављање послова из утврђеног делокруга и надлежности, односно послова јавне управе.

Циљна група су запослени у државним органима и самосталним и независним организацијама и телима чији састав бира Народна скупштина (надзорна и регулаторна тела), органима, организацијама и службама аутономних покрајина и јединицама локалне самоуправе, јавним агенцијама и организацијама на које се примењују прописи о јавним агенцијама, а чији је оснивач Република Србија или аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе.

Централна институција система стручног усавршавања је **Национална академија**, која, између осталог, врши и акредитацију програма стручног усавршавања и спроводилаца (реализатора) програма. Високошколске установе које су акредитоване у складу са прописима о високом образовању, научноистраживачке организације акредитоване у складу са прописима о научноистраживачкој делатности и други јавно признати организатори активности образовања одраслих који су тај статус стекли у складу са прописима о образовању одраслих, сматрају се акредитованим и за потребе спровођења програма стручног усавршавања у јавној управи, тј. не подлежу акредитацији извршилаца програма.

6.3 Акредитација програма континуираног образовања при министарству надлежном за област здравствене заштите

Два облика стручног усавршавања у области здравствене заштите која захтевају спољну акредитацију/одобравање су:

1. специјализације и уже специјализације;
2. континуиране едукације.

1) Здравствени радници и здравствени сарадници, по добијању решења министра здравља о давању сагласности на одобрену **специјализацију, односно ужу специјализацију**, започињу обављање специјалистичког стажа даном уписа на одговарајући факултет здравствене струке. Специјалистички стаж обавља се под надзором ментора кога одреди факултет.

Специјализације, односно уже специјализације обављају се по унапред одређеним програмима којима је утврђен обим, садржај и план спровођења теоријске и практичне наставе и практичног стручног рада, као и знања и вештине које се стичу.

Специјализација се завршава полагањем специјалистичког испита, а ужа специјализација се завршава одбраном рада уже специјализације. Здравственом раднику, односно здравственом сараднику који је положио специјалистички испит издаје се диплома о стеченом стручном називу специјалисте. Здравственом раднику који је одбранио рад из уже специјализације издаје се диплома о стеченом стручном називу специјалисте уже специјализације.

Врсте, трајање и садржина специјализација и ужих специјализација, програми обављања специјализација, односно ужих специјализација, начин обављања специјалистичког стажа и полагање специјалистичког испита прописани су [Правилником о специјализацијама и ужим специјализацијама здравствених радника и сарадника](#) ("Сл. гласник РС", бр. 10/2013, 91/2013, 113/2013 и 109/2014).

2) Обавеза **континуиране едукације у области здравствене заштите** прописана је [Законом о здравственој заштити](#) ("Сл. гласник РС", бр. 107/2005, 72/2009 - др. закон, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 - др. закон, 93/2014, 96/2015 и 106/2015). Здравствени радници и здравствени сарадници имају право и дужност да у току рада стално прате развој одговарајућих наука и вештина и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређења квалитета свога рада.

Поступак процене квалитета програма континуиране едукације, односно акредитације програма врши **Здравствени савет Србије**, најмање четири пута годишње.

Услови акредитације подразумевају да:

- 1) се програмом усавршавају знања, вештине и стручност полазника;
- 2) се програм заснива на најновијим знањима и достигнућима струке;
- 3) се програмом обрађују теме од већег социјално-медицинског значаја;
- 4) програм доприноси унапређењу квалитета стручног рада дефинисане циљне групе;
- 5) су јасно дефинисани: тема и циљна група по основу стручне спреме и здравствене специјализације, врста континуиране едукације, садржај, сатница, предавачи, референце и дужина програма и интелектуална својина;
- 6) је програм одобрен од стручног тела организатора програма континуиране едукације, а ако такво тело код организатора не постоји онда одобрење даје стручно тело одговарајућег удружења здравствених радника или одговарајућег факултета;

7) је предавач акредитованог програма лице које има најмање пет година радног стажа и најмање исти степен образовања као полазници;

[Захтев за акредитовање програма континуиране едукације](#) подноси се Здравственом савету Србије преко надлежне коморе здравствених радника на основу јавног позива који се објављује на интернет страници здравственог савета Србије и надлежних комора.

[Правилник о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике](#) ("Сл. гласник РС", бр. 2/2011 и 23/2016) дефинише врсте, начин, поступак и дужину трајања континуиране едукације, установе и удружења која могу спроводити поступак континуиране едукације, критеријуме на основу којих се врши акредитација програма континуиране едукације, као и друга питања од значаја за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике.

7. Обезбеђење и контрола квалитета програма КО у интегративном приступу

7.1 Стратегија обезбеђења квалитета програма континуираног образовања

Имајући у виду да универзитети у Србији углавном имају већ развијене и усвојене стратегије целоживотног учења и слична стратешка документа која покривају и област континуираног образовања није неопходно развијати нову стратегију искључиво за област континуираног образовања, већ се препоручује универзитетима да постојеће прошире додатним стратешком мерама и активностима које се односе на обезбеђење и контролу квалитета за програме континуираног образовања.

У складу са изменама у самој Стратегији, потребно је ажурирати и пратеће Акционе планове, где ће се дефинисати конкретне активности, за обезбеђење и контролу квалитета КО, очекивани резултати, носиоци активности, као и предвиђени временски оквири за њихову реализацију.

Предлоге за измене и допуне Стратегије и пратећих акционих планова могу дати и запослени у организационим јединицама универзитета/факултета које се баве континуираним образовањем, а Комисија за обезбеђење и контролу квалитета на нивоу универзитета је надлежна за њено усвајање и праћење реализације.

7.2 Комисија за обезбеђење и контролу квалитета

Сваки универзитет у Србији у оквиру Статута дефинише оснивање Комисије за обезбеђење и контролу квалитета, њене надлежности, између осталог припрему предлога и измена Стратегије за обезбеђивање квалитета, припрему предлога за побољшање стандарда, процедура и метода провере квалитета, планирање активности у вези са праћењем и контролом квалитета, и слично.

Стога се препоручује да се изменом, тј. допуном Статута, надлежност поменуте Комисије прошири и на активности праћења квалитета континуираног образовања и да се листа њене надлежности допуни са још једном надлежношћу:

- **„одобрава и прати реализацију програма континуираног образовања у интегративном приступу на нивоу универзитета“.**

Како је Статутом дефинисано да Комисија за обезбеђење и контролу квалитета има право да образује радна тела, препоручује се универзитетима да у оквиру Комисије формира засебно радно тело које ће се искључиво бавити одобравањем и праћењем КО активности (одобравања програма континуираног образовања у интегративном приступу, њиховом вредновању, односно додели ЕСПБ бодова, процедурама и условима издавања сертификата и слично). Задатке и надлежности новоформираног радног тела за континуирано образовање, број чланова и начин рада треба дефинисати допуњеним Пословником о раду Комисије, или сличним правним актом универзитета.

7.3 Процедуре за развој и одобравање програма континуираног образовања

Развој програма континуираног образовања реализују наставници и сарадници факултета и департмана у саставу универзитета, као и запослени у универзитетским организационим јединицама које се баве континуираним образовањем. Они приликом развоја програма посебно морају обратити пажњу на потребе тржишта за овим програмима, што подразумева координацију са надлежним министарствима у Влади Републике Србије, секретаријатима у Покрајинској влади АП Војводине, локалним самоуправама, Регионалним привредним коморама, Унијом послодаваца, Националном службом за запошљавање, локалним агенцијама за развој, удружењима предузетника, и сл.

Приликом развоја програма КО на факултетима или департманима, предлагачи су у обавези да Пријаву новог КО програма који подлеже одобравању од стране Комисије универзитета, као програм у интегративном приступу, доставе Декану факултета, односно надлежном Продекану за наставу. У случају да КО програм развија организациона јединица универзитета, Пријава за одобравање се подноси прво Ректору, односно надлежном Проректору.

Пријава програма за одобравање обухвата следеће:

- Попуњен образац Захтев за одобравање КО програма од стране Комисије универзитета (Прилог 2.1)
- Елаборат (Прилог 2.2) увођења новог Програма континуираног образовања који треба да обухвати:
 - Разлоге за увођење новог програма
 - Опис профила полазника
 - Процену броја полазника у наредне три године
 - Структуру програма КО у случају да је модуларног типа и садржи више повезаних предмета који чине неопходну целину за стицање компетенција полазника
 - Табеле описа предмета који програм обухвата (назив предмета, број ЕСПБ бодова, место одржавања обуке, имена предавача, услове за похађање, трајање предмета, сврха и циљеви обуке, тематске области, очекивани исходи учења, начин провере знања и оцењивање итд.)
- Наставни програм (Прилог 2.3)
- Табелу предавача (Прилог 2.4)
- Биографије свих предавача (ЦВ)
- Опис простора, опреме и осталих наставних средстава који ће се користити у реализацији КО програма (Прилог 2.5)

Својим потписом, Декан, односно Ректор, даје сагласност на предлог за увођење новог КО програма и његову реализацију, и Пријаву прослеђује Комисији за обезбеђење и контролу квалитета универзитета на одобравање.

Радно тело за континуирано образовање у оквиру Комисије за обезбеђење и контролу квалитета ће разматрати предлог новог КО програма. Посебна пажња при разматрању се посвећује усаглашености програма са потребама тржишта рада и испуњености стандарда квалитета који су прописани од стране Комисије за обезбеђење и контролу квалитета. Радно тело може предложити Комисији да предложени КО програм:

- Одобри
- Врати на допуну уз образложење шта је потребно додатно унапредити у Пријави или
- Одбије уз образложење

Програм или обука одобрена од стране Комисије на овај начин, улази у портфолио КО програма који се спроводе на Универзитету у интегративном приступу. Структурирани подаци о КО програму се уносе у информациони систем универзитета и јавно објављују на веб сајту универзитета у за то предвиђеној секцији, ради промоције и информисања потенцијалних полазника. Препоручује се и факултетима који су предлагачи и реализатори КО програма да исте податке учине доступним и на својим веб сајтовима.

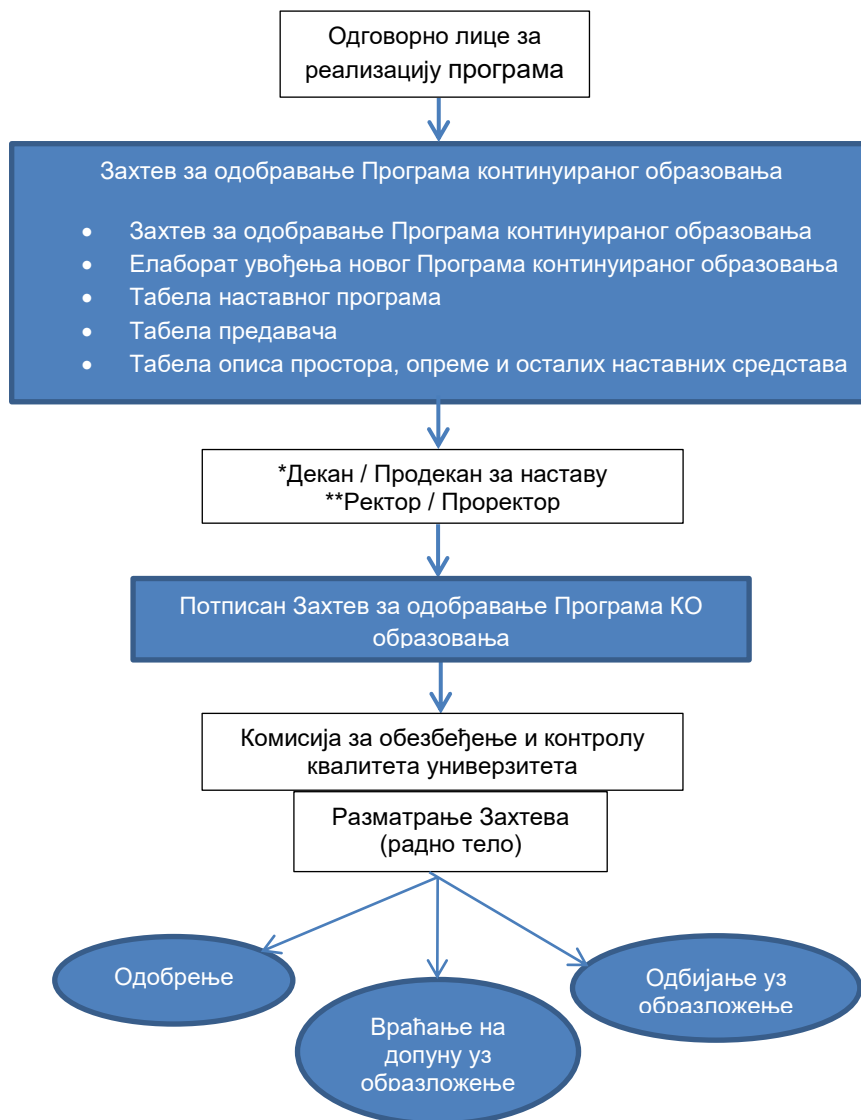
Табела 3. Преглед образаца за развој и одобравање програма континуираног образовања

Обрасци за развој и одобравање програма континуираног образовања				
Број	Назив обрасца	Подноси	Прима / упућује	Одобрава
Образац 2.1	Захтев за одобравање Програма континуираног образовања	Одговорно лице за реализацију програма	*Декан / Продекан за наставу **Ректор / Проректор	Комисија за обезбеђење и контролу квалитета Универзитета (радно тело)
Образац 2.2	Елаборат увођења новог Програма континуираног образовања			
Образац 2.3	Табела наставног програма			
Образац 2.4	Табела предавача			
Образац 2.5	Табела описа простора, опреме и осталих наставних средстава			

*ако се програм континуираног образовања реализује од стране факултета у интегративном приступу

** ако се програм континуираног образовања реализује од стране организационе јединице универзитета

Слика 1: Шематски приказ процедуре за развој и одобравање програма континуираног образовања

7.4 Процедуре за обезбеђење и контролу квалитета у реализацији програма континуираног образовања

Суштину обезбеђења и контроле квалитета у реализацији програма континуираног образовања чини, пре свега, примена јасних процедура реализације које се дефинишу Правилником и коришћење за то предвиђених образаца Правилника као што су Образац за евиденцију похађања наставе (Прилог 3.1), Образац Упитника задовољства полазника (Прилог 3.2), итд.

У току реализације КО програма, реализатор је у обавези да води евиденцију (дневник) о похађању и напретку полазника, статусу реализације програма, и слично.

Реализатор спроводи одобрени КО програм у простору који је пријавио Комисији у Пријави, и са предавачима који су наведени у Пријави. Методологија реализације обуке

и презентације наставних садржаја, коришћење савремених наставних средстава и ИКТ технологија треба да буду одговарајући за достизање циљева обуке и исхода учења.

Једна од мера за обезбеђење квалитета реализације КО обука, свакако је и поштовање предвиђених процедура за проверу исхода учења, стечених знања и вештина, односно, компетенција полазника на крају обуке, као и документовање тестова/испита, као и потврда о постигнутим исходима учења, знању и вештинама које полазник треба да стекне. Реализатори су стога у обавези да спроведу проверу знања према утврђеним критеријумима оцењивања датим у силабусу КО програма који одобрен од стране Комисије, а која ће бити основ за признавање ЕСПБ бодова и о томе воде евиденцију чије сумарне податке о резултатима за сваког полазника уносе у за то прописани образац (Прилог 3.3).

Као показатељ квалитета реализоване обуке или програма могу послужити и Упитници задовољства полазника (Прилог 3.2), који су предвиђени Правилником за реализацију КО активности. Упитник треба да садржи и отворена питања у оквиру којих полазници могу дати своје предлоге за даље унапређење програма обуке, или предложити нове КО програме.

Реализатори КО програма треба да све упитнике са реализованих обука статистички обрађују и да те податке користе за усавршавање програма, развој нових и њихово усмеравање према потребама корисника, полазника, послодаваца, односно тржишта рада.

Табела 4. Преглед образаца за реализацију програма континуираног образовања

Обрасци за реализацију програма континуираног образовања			
Број	Назив обрасца	Подноси	Прима
Образац 3.1	Евиденција похађања наставе	Одговорни предавач	Одговорно лице за реализацију програма
Образац 3.2	Упитник задовољства полазника	Одговорни предавач	Одговорно лице за реализацију програма
Образац 3.3	Евиденција резултата провере стечених знања и остварених исхода учења	Одговорни предавач	Одговорно лице за реализацију програма

7.5 Процедуре за издавање сертификата у програмима КО

По реализацији КО програма, реализатор доставља декану/ректору Захтев за издавање сертификата (Прилог 4.2) за учеснике који су успешно завршили програм обуке уз Извештај о реализованом програму (Прилог 4.1), који мора садржати основне податке као што су назив обуке, број часова, период реализације, одобрен број ЕСПБ бодова, постигнути исходи учења, подаци о похађању програма од стране полазника и приказ резултата провере знања/вештина за све полазнике за које се тражи издавање сертификата. Сертификати, се издају полазницима који су успешно завршили КО програм.

Реализатор је у обавези да припреми и уз Захтев достави и Сертификате користећи за то Правилником предложени модел (Прилог 4.3)

Основни елементи које Сертификат треба да садржи су:

1. Назив Универзитета и Факултета/департмана/центра реализатора;
2. Грбови Универзитета и Факултета/ департмана/центра реализатора;
3. Назива документа – Сертификат о успешно завршеном КО програму ;
4. Име и презиме полазника;
5. Назив програма КО;
6. Временски период похађања програма КО;
7. Број стечених ЕСПБ бодова;
8. Листа тематских области КО програма које је полазник са успехом савладао
9. Место и датум;
10. Место за потпис предавача;
11. Место за потпис декана
12. Место за потпис ректора Универзитета;
13. Место за печат;

Реализатор КО програма, уз Захтев и Извештај припрема и Сертификате за све полазнике који су успешно савладали КО програм и комплетну документацију предаје Декану на потпис.

Декан упућује целокупну документацију универзитету, односно одговорној служби универзитета (нпр. Стручна служба) или централизованог универзитетског јединице која се бави континуираним образовањем (где постоји). Запослени универзитета пре упућивања Сертификата на потпис Ректору проверавају комплетност достављене документације и испуњеност стандарда квалитета дефинисаних Правилником.

За полазнике програма или обука који нису успешно прошли тест знања, треба узети у обзир могућности издавања Уверења о учешћу у програму.

Табела 5. Преглед образаца за извештавање и издавање сертификата

Обрасци за извештавање и издавање сертификата					
Број	Назив обрасца	Подноси	Прима / упућује	Одобрава	Потписује
Образац 4.1	Извештај о реализованом програму континуираног образовања	Одговорно лице за реализацију програма	*Декан / Продекан за наставу	Стручна служба Универзитета / Централизован а универзитетска КО јединица	-
Образац 4.2	Захтев за издавање сертификата		**Управник организационе јединице универзитета		-
Образац 4.3	Модел сертификата		Ректор		

*ако се програм континуираног образовања реализује од стране факултета у интегративном приступу

** ако се програм континуираног образовања реализује од стране организационе јединице универзитета

Слика 2: Шематски приказ процедуре за извештавање и издавање сертификата

7.6 Праћење интегративног приступа у реализацији КО и кључни индикатори остваривости/перформанси

У циљу непрекидног и систематског рада на унапређењу квалитета процеса и програма КО, наставног особља и полазника, ресурса и процеса управљања, универзитет је дужан да спроводи поступак праћења реализације интегративног приступа на нивоу универзитета и оцене квалитета програма КО, на годишњем нивоу.

Поступак праћења реализације програма КО на нивоу универзитета спроводи Радно тело Комисије за обезбеђење и контролу квалитета и централизована универзитетска КО јединица или одговорна служба универзитета.

Реализатори КО програма су у обавези да сачине Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма (Прилог 4.4), и да у исти укључе сумарне статистичке податке и

предлог даљег развоја и усавршавања КО програма. Годишње извештаје разматра Радно тело за континуирано образовање Комисије за обезбеђење и контролу квалитета универзитета..

Радно тело Комисије обједињује закључке свих достављених Извештаја и припрема сумарни годишњи Извештај за Комисију. Комисија разматра Извештај и доноси одлуку о оцени испуњености стандарда квалитета реализованих програма КО у претходној календарској години. Одлука Комисије обавезно садржи и мере за отклањање уочених недостатака у поступку интерног праћења програма КО.

Индикатори остваривости/перформанси програма КО су:

1. Постојање КО у мисији Универзитета;
2. Постојање КО у Стратегији за обезбеђивање квалитета ;
3. Постојање институционалних акционих планова за КО на Универзитету;
4. Постојање правилника и процедура за обезбеђење квалитета за активности КО;
5. Укупан број ЕСПБ бодова у програму КО;
6. Укупан број регистрованих полазника у програму КО годишње;
7. Годишња остварена добит од програма КО на Универзитету;
8. Број свршених полазника годишње у програму КО;
9. Укупан број издатих сертификата/уверења у програму КО;
10. Задовољство корисника и послодаваца;
11. Ниво интересовања полазника;
12. Број учесника годишње који су учествовали у активностима програма КО.

Табела 6. Преглед образаца за годишње извештавање и праћење на нивоу универзитета

Обрасци за годишње извештавање и праћење на нивоу универзитета				
Број	Назив обрасца	Подноси	Прима / упућује	Одобрава
Образац 4.4	Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма	Реализатор програма*	Радно тело Комисије за обезбеђење и контролу квалитета Универзитета	Комисија за обезбеђење и контролу квалитета Универзитета

*Факултет или организациона јединица универзитета

8. Подстицаји за учеснике у развоју и реализацији КО

8.1 Подстицаји за наставнике и сараднике

На универзитетима у Србији су се у претходном периоду реализовале бројне КО активности, различитог типа, области и обима. Међутим, очигледно је да је већина тих активности у већој мери резултат личног ентузијазма појединих професора и сарадника, пре него системски уређена мисија институције. Један од разлога за овакву ситуацију, јесте недовољна мотивисаност запослених на универзитетима и факултетима да се укључе у КО активности, било као аутори било као реализатори истих, најчешће због већ постојећих обавеза у редовној настави, њиховом ангажовању у истраживачким пројектима, а врло често и због недовољне информисаности о значају и бенефитима овакве врсте ангажовања.

Стога је потребно усвојити јасан став на нивоу институције о континуираном образовању као једном од приоритета, и изградити систем подстицаја и олакшица за оне који су активно у ову област укључени.

Приликом дефинисања подстицаја за наставнике и сараднике треба имати у виду да они с једне стране треба да допринесу да се наставници и сарадници укључе у континуирано образовање било као аутори, било као реализатори програма/обука, а са друге стране, да њихов рад буде на одговарајући начин вреднован.

У том смислу, подстицаји могу бити двојаки:

- Нематеријални подстицаји би требало да утичу на изградњу свести код наставника и сарадника о значају њиховог учешћа у развоју и реализацији КО активности у смислу личног и професионалног напредовања. Стога је веома важно јасно дефинисати и промовисати ове подстицаје, који могу обухватити
 - могућност напредовања (нпр. као један од критеријума за избор у звање)
 - признавање као референце за учешће у пројектима и сл.
 - обогаћивање радне биографије
 - изражавање креативности и слободу при развоју обука, истраживање нових наставних метода
 - приступ ресурсима факултета/високе школе у развоју и реализацији програма/обука (лабораторије, учионице, штампарија, опрема, прибор и др.)
 - слободу у избору сарадника за припрему и реализацију програма/обука
 - остваривање контакта са светом рада, професионалним круговима, новим технологијама (нпр. учење на даљину)
 - рад у мултидисциплинарним тимовима
 - рад са високо мотивисаним полазницима
- материјални подстицаји дају поред личне и професионалне, и финансијску сатисфакцију и вредновање њиховог времена уложеног у развој или реализацију ових обука и могу бити у виду:
 - накнаде која би се исплаћивала сразмерно уложеном раду као прековремени рад у току реализације програма/обука према унапред утврђеним критеријумима садржаним у посебном правилнику
 - могућности да се део прихода остварених овим путем усмери на покривање трошкова стручног оспособљавања, студијских путовања и сл.

Било да су материјални или нематеријални, овакав систем мотивисања и подстицања је потребно јасно дефинисати на институционалном нивоу и искористити сваку прилику да се исти промовишу.

8.2 Подстицаји за чланице универзитета и организационе јединице које се баве КО

Поред сарадника и наставника, потребно је увести и подстицаје за организационе јединице које се баве КО активностима како би се дугорочно повећао не само број, већ и квалитет реализованих активности.

Ови подстицаји такође могу бити

- нематеријални, као што су
 - промоција факултета
 - повећање видљивости факултета с циљем, пре свега, привлачења будућих студената
 - пружање могућности бившим студентима да се усавршавају познатој средини
 - развијање сарадње са привредом
 - стварање могућности за заједничке пројекте са привредом
 - стварање могућности за заједничке пројекте/програме у оквиру КО са другим ВШИ у земљи и иностранству
 - повећање задовољства запослених радом на факултету пружањем могућности да остваре своју креативност, идеје и бољи положај кроз реализацију ових програма/обука
- материјални, као што су
 - стварање додатних прихода
 - могућност улагања од стране привреде
 - могућност заједничког улагања са привредном
 - могућност донаторства од стране привреде

Ови подстицаји би важили и за високе школе и организационе јединице у оквиру њих које се баве КО.

У оквиру ових мера, требало би и размотрити мере подршке које универзитети односно факултети дају својим центрима који се баве КО активностима, у смислу обезбеђивања просторија за одржавање ових активности, флексибилнији приступ универзитетској, тј. факултетској опреми, логистичке подршке, интензивније промоције, и слично.

8.3 Подстицаји за развој сарадње са партнерским институцијама у развоју и реализацији програма КО

Приликом утврђивања ко су партнерске институције са којима би факултети/високе школе сарађивали, треба имати у виду све оне институције које би нашле свој интерес у овој сарадњи као што су

- Национална служба за запошљавање
- школе

- здравствене установе
- Завод за унапређивање образовања и васпитања
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја
- Министарство здравља
- привреда

Заједнички интерес ових партнера био би постојање јединствене базе података о понуди програма/обука континуираног образовања на ВШИ у Србији, обезбеђен стручан и искусан наставни кадар који изводи ове програме/обуке и обезбеђен одговарајући простор и опрему за потребе извођења програма/обука.

Национална служба за запошљавање би била у могућности да повеже привреду као корисника ових програма и ВШИ као пружалаца услуга КО, као и да својим сугестијама базираним на подацима о понуди и потражњи радних места и занимања утиче на развој програма/обука. Ово важи како за територију целе земље, тако исто и за територију коју покрива локална канцеларија Националне службе за запошљавање.

Школе, здравствене установе и привреда би имале поуздане partnere који би нудили не само своје програме/обуке, већ би могли да креирају нове којим би задовољили њихове краткорочне или дугорочне потребе.

Завод за унапређивање образовања и васпитања, Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Министарство здравља би имали увид у понуду програма/обука у оквиру КО као и у њихов квалитет.

9. Промоција КО на универзитету и широј друштвеној заједници

Универзитет, као највећа научно-образовна институција у нашој земљи, дужан је да ради на промовисању културе континуираног образовања. За развој културе континуираног образовања код појединаца је неопходно развијати потребу, вољу, интересовање и мотивацију за даљим учењем кроз бенефиције које долазе након тога и које се не морају вредновати само напретком у каријери, већ и личном сатисфакцијом. Активно образовање подразумева вољу за учењем, способност вежбања критичког размишљања и знање о исправном начину учења. Мотивисаност појединаца, као и разноликост и приступачност образованих програма, основни су предуслов за успешну примену концепта континуираног образовања. Имајући то у виду, неопходно је препознати потребе након завршених студија и на универзитетима развијати програме и модуле усаглашене са тим потребама, који ће омогућити да се стекну специфична знања, директно примењива на радном месту. Програми континуираног образовања морају бити у складу са правилима и евентуалним препорукама и стандардима струке, прилагођени интересима и потребама полазника обука КО. Неопходни су и промоција и валидација континуираног облика образовања, подржавање идеје креативности и учења у свакодневном животу, у слободном времену, у културним и друштвеним активностима као и њихово повезивање са друштвеном заједницом.

9.1 Интерна промоција и видљивост програма КО у интегративном приступу

Као што је наведено у поглављу 5, интегративним приступом континуираном образовању би требало обухватити широк спектар обука које се изводе на високошколским установама у циљу унапређења постојећих и/или стицања нових знања и вештина полазника, а које се спроводе изван система формалног образовања, тј. студијских програма

Интегративни приступ континуираном образовању треба да допринесе да, већ постојеће фрагментарне активности, допринесу остварењу циљева континуираног образовања на одржив начин. Овакав приступ захтева посебне организационе јединице у високошколским установама које се баве континуираним образовањем са јасно дефинисаним задацима и одговорностима. Интегративна функција универзитета, у делу континуалног образовања обухвата: образовање током читавог живота, каријерно вођење, саветовање и подршка студентима, као и обезбеђење и контрола квалитета.

ВШУ треба да обезбеде интерну промоцију и видљивост програма КО на сличан начин као што то раде са својим студијским програмима, користећи свој веб сајт, информациони систем, и друге начине за интерну промоцију и видљивост КО.

Промоција и валидација континуираног образовања, подржавање идеје креативности и учења у свакодневном животу, у слободном времену, у културним и друштвеним активностима су неопходни. Промоција учења и стицања знања и вештина треба да постане примарни циљ свих запослених у образовању. Способност универзитета да адекватно и правовремено реагује на потребе за новим знањима и вештинама, кроз развој програма заснованих на потребама тржишта рада, захтевима посла и интересима предузећа/привредних друштава, специфичних група и појединаца, од кључног је значаја. Потребно је дефинисати национални програм подршке и промоције концепта

КО, унапредити управљање и лидерство у институцијама за образовање и обуку и развити системе за осигурање квалитета. Висок квалитет може се постићи само кроз развој ефикасног и одрживог коришћења приватних и јавних ресурса, путем промоције политике засноване на доказима и праксе у образовању и обуци.

Професионална промоција и вредновање наставника темеље се на резултатима обухватне и систематске контроле квалитета професионалног рада наставника (просветна инспекција, стручно-педагошки надзор, саветодавна служба, објективни показатељи новина које је наставник увео у наставну праксу, боља постигнућа његових ученика у односу на њихов почетни ниво, стручни радови итд.) тј. изводе се на основу критеријума за напредовање који су засновани на стандардима професионалних компетенција и професионалног развоја наставника. Критеријуми за све врсте напредовања наставника су јасни, а процедуре њихове примене транспарентне.

Да би се схватио значај КО, неопходна је његова промоција кроз различите промотивне активности као што је континуирано улагање средстава за промоцију и постојање особе која је задужена за промовисање у свакој организацији која се бави КО, партнерство са органима локалне самоуправе који могу промовисати активности КО и њихове резултате, као и подстицаји корисника да пруже подршку у афирмацији КО. Континуирано образовање нуди могућност одговора на динамичне потребе тржишта и друштва.

9.2 Промоција програма КО према широј друштвеној заједници

Систем универзитетског континуираног учења ослања се на основне принципе социјалног партнерства. Оно обухвата повезивање универзитета са локалном заједницом (финансирање, планирање, инвестициона политика и др.), са локалним и регионалним тржиштем рада, са предузећима и привредним друштвима, са професионалним асоцијацијама, са предузетницима и њиховим асоцијацијама и са институцијама и организацијама које спроводе неформално образовање.

Сарадња универзитета са институцијама културе и медијима треба да буде у оквирима следећих циљева и акција:

- 1) промоција континуираног образовања и стицања знања и вештина ван формалног образовања као примарни циљ свих запослених у образовању;
- 2) осигурање заједничког наступа наставника са свих нивоа образовања у свим врстама медија у циљу развијања свести о значају квалитетног образовања;
- 3) промоција и обезбеђивање доступности програма континуираног образовања за све категорије корисника на начине који су за њих прихватљиви и одговарајући.

КО програми морају бити доступни различитим друштвеним групама и категоријама становништва: послодавци и предузетници, запослена и незапослена лица, незапослени који су изгубили посао у процесу транзиције, особе у зрелом животном добу које се суочавају са ризиком губитка посла, високообразовани који остају без посла, као и друге категорије високообразованих појединаца који имају потребу за стручним и личним усавршавањем. Изузетно је важно обезбедити и промовисати једнаке могућности за све категорије корисника и омогућити превазилажење разних баријера, које настају као резултат предрасуда, дискриминације или стереотипа, у постизању личног постигнућа код појединаца.

Имајући то у виду потребно је водити различите промотивне кампање за шири број различитих циљних група и проширити промоцију коришћењем најразноврснијих промотивних алата/канала.

Највећа видљивост се може постићи у партнерству са институцијама културе и медијима (ТВ, писани и електронски медији), али и институцијама уско повезаним са тржиштем рада (Национална служба за запошљавање, агенције за пружање HR услуга, и слично). Овакав вид партнерства може обезбедити да информације о понуди КО програма универзитета изађу из оквира универзитета и допру до најразличитијих категорија становништва, чиме ће се не само повећати број полазника, већ и изградити свест о неопходности константног усавршавања и развоја како би се обезбедио опстанак и напредак на тржишту рада.

За промоцију КО програма на нивоу универзитета треба издвојити примере добре праксе из приложених Годишњих извештаја реализатора, представити их на веб сајту, и дати поруке интервјуисаних полазника. Такође направити референц листу полазника које су упутили послодавци или друге организације/институције/установе, и исту поставити на веб сајт универзитета у секцији која се односи на континуирано образовање.

9.3 Примена ИТ алата у праћењу и промоцији програма КО

Информациони системи високошколских установа (ВШУ) требало би да укључе и све неопходне информације о програмима и курсевима континуалног образовања (КО) које ове установе нуде тржишту доживотног образовања. Потенцијални полазници курсева би требало да на тај начин добију више информација о садржају и програму сваког курса, исходима учења и компетенцијама које они обезбеђују. Информационом систему за КО на некој установи, корисници би приступали преко посебне стране веб сајта ВШУ, или преко посебне веб апликације намењене само заинтересованима за програме КО на тој институцији.

Уколико су за то регистровани, полазници би требало да добију приступ наставним материјалима за поједине програме преко посебног система (ако се програми реализују класичном наставом) или преко система за е-учење, у случају програма и курсева који се реализују применом LMS система (Learning Management System). Ови системи могу подржавати *online* учење, комбиновано или хибридно учење (део наставе се реализује у учионицама установе, а део у виду *online* учења код куће), или као подршка класичној настави, тако да и полазници курсева који се реализују на класичан начин (у просторијама установе) користе наставне материјале намењене полазницима *online* или хибридних облика наставе. Ови системи користе репозиторијуме наставних материјала у дигиталном облику, тако да студенти могу, посредством LMS система, да било када и било где (где имају приступ интернету) користе жељене наставне материјале.

Применом социјалних мрежа и методама дигиталног маркетинга, ВШУ може да врши маркетинг и промоцију својих програма и курсева КО, како би информисала потенцијално заинтересоване грађане о својој понуди програма и курсева КО. Такође, ВШУ може да користи и различите сервисе за објављивање информација о понудама програма и курсева КО.

У условима убрзаног развоја науке и процеса глобализације, континуирано образовање својим квалитетом директно утиче на степен искоришћености људског потенцијала једне

земље. Примена ИТ алата у праћењу и промоцији програма КО представља осигуравање могућности да се континуирано образовање што више приближи грађанима, у њихова места становања, што је могуће урадити путем ИТ технологија, где за то има услова.

10. Закључци

У овом документу урађена је свеобухватна анализа стања у области КО на седам високошколских установа у Србији, почевши од првог корака који је подразумевао детаљно мапирање постојећег стања на бази креираних *online* два упитника. На основу резултата мапирања урађена је SWOT анализа и дате су препоруке за континуирано образовање и праћење понуда програма КО на високошколским установама. Поред тога из резултата мапирања може се закључити да не постоји јединствен информациони систем који се континуирано ажурира и пружа информације о активним обукама на обухваћеним универзитетима. С друге стране, може се закључити да се већина програма развија на иницијативу послодаваца и такође да на већини високошколских установа област интелектуалне својине није дефинисана посебним правним актом (али је ова активност у току, између осталог и захваљујући IF4TM пројекту).

У овом документу је дат сет препорука за унапређење области континуираног образовања, како на институционалном нивоу, тако и на нивоу самих предавача и креатора оваквих програма.

Поред тога дат је и предлог за развој правног оквира за интегративни приступ у КО на нивоу универзитета.

Образовање одраслих односно КО не представља само инвестицију која утиче на економски развој целог друштва. Поред тога, већ оно има и веома важну улогу у унапређењу квалитета живота старијих особа које имају радно искуство.

У овом документу такође је дат и предлог за развој правног оквира за интегративни приступ у КО на универзитетском нивоу као и смернице за развој правилника и прилога правилника о КО на високошколским установама. У четвртом поглављу дат је преглед циљева и делатности универзитетске јединице за КО, као и дефинисање улога и заједничких активности универзитетских/факултетских јединица у интегративном приступу за КО. Након тога, описане су врсте и обухват активности континуираног образовања на нивоу универзитета. На високошколским установама могу се спроводити активности континуираног образовања, које се разликују по врсти, обиму, циљним групама и начинима акредитовања и одобравања. Неки од облика континуиране едукације се односе на различите видове стручног и професионалног усавшавања, а дефинисани су одговарајућим законским и подзаконским актима. Интегративни приступ треба да обухвати широк спектар обука које се изводе на високошколским установама у циљу унапређења постојећих или стицања нових знања и вештина полазника, а које се спроводе изван система формалног образовања, односно студијских програма. У документу су такође детаљно описане активности континуираног образовања које се могу спроводити на универзитетима у Србији, а који подлежу спољној акредитацији, односно одобравању програма и/или реализатора, и у складу са законима који се односе на образовање, здравствену заштиту и јавну управу. Акредитације програма континуираног образовања се може вршити при министарству надлежном за образовање, за област јавне управе, за здравствену заштиту у зависности од програма КО. Дате су и препоруке за обезбеђење и контролу квалитета програма КО у интегративном програму, као и процедуре за развој и одобравање програма континуираног образовања. Такође су детаљно описане и процедуре за издавање сертификата о завршеном програму КО, као и препоруке за подстицаје за учеснике у развоју и реализацији КО и промоције на универзитету и широј друштвеној заједници.

Да би се постигао дугорочни ефекат креирања предузетничког духа младих и пратили савремени технолошки и образовни трендови у ЕУ и целом свету, потребно је постићи консензус и подићи ниво свести, прво на нивоу академске заједнице а затим на нивоу целог друштва о важности ове теме за професионални развој студената и истраживача, запослених, али пре свега јасно дефинисати став факултета да се један део образовања и истраживања усмери у том правцу. Поред тога, потребне су континуиране акције, промоције и информативни догађаји који су свакако један од начина да се то постигне, али уз пуну подршку и препознавање од стране самих институција, а не као резултат индивидуалних напора.

На крају можемо издвојите следеће важне смернице и препоруке које рефлектују садржај овог документа:

Препорука 1: Уложити додатни напор да се интелектуална својина укључи у што већи број наставних програма, било кроз увођење у општа акта било кроз олакшице и додатно усавршавање за наставно особље које укључује ову област у своје предмете.

Препорука 2: Уважити и подржати потребу за оснивање образовних установа за старије особе – универзитети трећег доба.

Препорука 3: Понудити широк спектар обука које ће бити спроведене на високошколским установама у циљу унапређења постојећих или стицања нових знања и вештина полазника, а које се реализују изван система формалног образовања, односно акредитованих студијских програма.

Препорука 4: Спроводити континуиране акције промоције значаја континуираног образовања и понуда које у том контексту нуде високошколске институције у Републици Србији.

Препорука 5: Систем континуираног образовања и усавршавања треба прилагодити појединцима.

Препорука 6: Континуирано образовање треба да буде дефинисано као један од приоритета на високошколским институцијама.

Препорука 7: Неопходно је увођење информатичког система за мапирање активности континуираног образовања на нивоу Универзитета.

Препорука 8: Континуирано пратити потребе пословне заједнице и реаговати одговарајућим програмима за иновирање знања и компетенција запослених.

Препорука 9: Улагање у наставнички кадар на универзитету и факултетима у саставу универзитета, што је могуће реализовати кроз различите облике међународне сарадње и пост-докторског усавршавања.

Препорука 10: Регулисање КО кроз општа акта универзитета и факултета (статути, стратегије, правилници, и слично).

11. Прилози

11.1 Модел универзитетског правилника о КО

У наставку је дат нацрт правилника о КО који је у процедури усвајања на Универзитету у Новом Саду:

“ПРАВИЛНИК О ЦЕЛОЖИВОТНОМ ОБРАЗОВАЊУ И УЧЕЊУ ТОКОМ ЧИТАВОГ ЖИВОТА НА УНИВЕРЗИТЕТУ У НОВОМ САДУ

Члан 1

Правилником о целоживотном образовању и учењу током читавог живота на Универзитету у Новом Саду (у даљем тексту Универзитет) дефинишу се оквири различитих програма стручног усавршавања са трајањем до једне године, на Универзитету или факултетима Универзитета, ван оквира студијских програма за које је добијена дозвола за рад.

Члан 2

Образовање током читавог живота се дефинише као сврсисходан и континуиран процес компетентног информисања појединца у циљу унапређења његових знања, вештина и способности, независно од његове старости. Овај процес се одвија у различитим условима и траје у свим његовим добима.

Члан 3

Учење током читавог живота представља све активности учења које се одвијају током живота, са циљем унапређења знања, вештина и компетенција, у циљу побољшања личне, грађанске, друштвене и/или перспективе запошљавања.

Члан 4

Факултети, Институтуи и Центри треба да изграде и развијају институционалне капацитете за реализацију концепта целоживотног образовања на Универзитету.

Реализатори курсева за образовање током читавог живота морају бити запослени на Универзитету односно Факултетима у оквиру Универзитета или да имају валидан уговор о ауторском делу са Универзитетом.

Реализатори курсева учења током читавог живота дужни су да прате потребе и очекивања дипломаца и других корисника целоживотног учења за садржајима неопходним за њихов професионални развој (попуњавањем упитника задовољства у току курса, слањем упитника на е-мејл полазницима, итд.).

Члан 5

Организатори курсева учења током читавог живота дужни су да квалитетно реализују курсеве. То подразумева понуду услуга високог квалитета, организовањем атрактивних и релевантних тема и програма образовања и обука, који треба да су доступни свим категоријама корисника, а пре свега дипломцима Универзитета. Квалитет ће бити посматран на основу упитника о евалуацији реализованих курсева од стране полазника.

Члан 6

За реализацију програма/курсева учења током целог живота реализатори (Факултети, Институди, Центри) се подстичу да користе флексибилне наставне методе засноване на информационо-комуникационим технологијама са могућношћу стварања услова за виртуелно учење и реализацију виртуелних програма, за виртуелну мобилност у подручју целоживотног учења, уколико то природа курса допушта.

Флексибилност организатора програма/курсева учења током читавог живота се огледа у правовременој реакцији на захтеве окружења за новим знањима и вештинама, путем развоја нових и измене постојећих тема и програма целоживотног учења. То ће омогућити да се променљивим захтевима посла и интересима организација, специфичних група и појединаца, прилагоде такве теме и програми образовања и обуке, који ће допринети усклађивању садржаја образовања и учења са потребама привреде и јавног сектора.

Члан 7

Факултети, Институди, Центри у саставу Универзитета могу у кооперацији реализовати садржаје целоживотног учења, посебно путем организовања интердисциплинарних и мултидисциплинарних програма целоживотног образовања.

Мултидисциплинарност подразумева увођење тема и програма у образовање и обуку који су мултидисциплинарног и интердисциплинарног карактера, односно комбинација различитих области, које су обухваћене научним областима факултета, односно центара.

Члан 8

За унапређење програма и курсева целоживотног учења реализатори истих треба да укључе све релевантне партнере заинтересоване за садржаје тема и програма целоживотног учења у процес њиховог креирања и измене, како би одговарали њиховим потребама. Теме и програми су релевантни уколико обезбеђују адекватна знања и вештине, који кореспондирају са потребама појединаца, послодаваца, тржишта рада и шире друштвене заједнице.

Члан 9

Факултети, Институди и Центри који организују курсеве и програме за учење током читавог живота дужни су да обезбеде доступност тема и програма целоживотног учења за све категорије корисника, на начин који је за њих прихватљив и одговарајући.

Садржаји целоживотног учења морају бити доступни различитим друштвеним групама и категоријама становништва, као што су: запослена и незапослена лица, послодавци, предузетници, лица у зрелом животном добу која се суочавају са ризиком губитка посла, високообразована лица са потребама стручног и личног усавршавања и др.

Члан 10

Организатори курсева морају радити на унапређивању могућности за сарадњу на националном и међународном нивоу и иницијализацију сарадње и повезивања у националну и међународне мреже за целоживотно учење у високом образовању.

Члан 11

Садржај и програм курсева (модула) по часовима односно наставних јединицама у оквиру целоживотног учења неопходно је доставити Одбору за обезбеђење квалитета и интерну евалуацију Универзитета, који даје сагласност за њихово извођење или може затражити допуну неких делова.

Литература и документација везана за програме учења током читавог живота, а који се одржавају у склопу Универзитета (на Факултетима, Институтима, Центрима) мора бити стандардизована односно биће обезбеђени одговарајући шаблони (темплејти).

Модули који се изводе као програми образовања током читавог живота морају бити верификовани од стране Сената универзитета, да би се добили одговарајуће уверење потписано од стране ректора Универзитета. Ако факултет самостално изводи програме образовања током читавог живота они морају бити верификовани односно усвојени од стране наставно-научног већа факултета, а уверење би било потписано од стране декана. Финансијски аспекти биће регулисани посебним актима.

Сами реализатори курсева учења током целог живота у обавези су да брину о развоју, координацији и реализацији активности за имплементацију и контролу квалитета садржаја програма/курсева.

Члан 12

Систем вредновања обима савладаних програма образовања током читавог живота такође се базира на ЕСПБ бодовима, који полазницима може служити као основа за упис на друге образовне програме (редовне или за учење током читавог живота) или за обнову дозволе и других лиценци за рад.

Члан 13

Програм из члана 1 се не сматра студијама, а полазници немају статус студента у смислу Закона о високом образовању и Статута Универзитета. Полазницима се издаје уверење о успешном похађању специфичних почетних или континуираних програма обуке или уверење о надопуњавању знања, у складу са новим достигнућима науке из одређених области намењених бившим студентима.

Члан 14

Уверење о завршеном програму/курсу учења током читавог живота мора да садржи следеће:

- Лого Универзитета и пун назив
- Назив Факултета, Института или Центра на ком је одржан програм/курс
- Име и презиме полазника
- Тачан назив програма/курса
- Фонд часова
- Број остварених ЕСПБ
- Потпис ректора Универзитета, односно декана
- Печат Универзитет
- Датум и место издавања Уверења

Члан 15

Овај Правилник ступа на снагу даном доношења на седници Сената Универзитета.“

11.2 Остали прилози

1) Прилози за мапирање програма континуираног образовања

- Упитник за управе високошколских институција ([Упитник#1](#)) (прилог 1.1)
- Упитник за професоре, сараднике и истраживаче ([Упитник#2](#)) (прилог 1.2)

2) Прилози за пријаву и одобравање програма континуираног образовања

- Захтев за одобравање КО програма од стране Комисије универзитета (Прилог 2.1)
- Елаборат (Прилог 2.2) увођења новог Програма континуираног образовања
- Наставни програм (Прилог 2.3)
- Табелу предавача (Прилог 2.4)
- Биографије свих предавача (ЦВ)
- Опис простора, опреме и осталих наставних средстава који ће се користити у реализацији КО програма (Прилог 2.5)

3) Прилози за реализацију КО програма:

- Евиденција похађања наставе (прилог 3.1)
- Упитник задовољства полазника (прилог 3.2)
- Евиденција резултата провере стечених знања и остварених исхода учења (прилог 3.3)

4) Прилози за извештавање и издавање сертификата

- Извештај о реализованом програму КО (Прилог 4.1)
- Захтев за издавање сертификата (Прилог 4.2)
- Модел Сертификата (Прилог 4.3)
- Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма (Прилог 4.4)

11.2.1 Прилози за мапирање програма континуираног образовања

Прилог 1.1 Упитник за управе високошколских институција (Упитник#1)

Континуирано образовање на високошколским институцијама у Србији

- Попуњава представник управе високошколске установе -

ДЕФИНИЦИЈЕ коришћене у тексту упитника:

Континуирано образовање је процес континуалног усвајања знања, које обухвата активности учења током читавог живота у циљу унапређења знања, вештина, способности, личног развоја, стицања нових компетенција и ефикаснијег прилагођавања новим животним околностима, новим технологијама и достигнућима у друштву. Оно подразумева процес формалног образовања (предшколско, основно, средње и високо образовање, докторске студије), неформалног образовања (програми и активности образовања и учења ван школског система) информално учење (самостално стицање знања, способности и вештина, тј. учење у свакодневном животном и радном окружењу). Континуирано образовање има две димензије: временску димензију, која подразумева да “човек учи док је жив”, и просторну димензију, која подразумева да се не учи само у образовним установама, већ на сваком месту и у свим животним ситуацијама.

Континуирано образовање је сегмент целоживотног учења својствен високообразовним установама и подразумева програме и процесе образовања у циљу: стицања нових и унапређења стечених компетенција (компетенција је интегрисани скуп знања, вештина, способности и ставова, које омогућују појединцу ефикасно обављање активности у послу, у складу са очекиваним стандардом; квалификација је формално признање стечених компетенција), као и даљег персоналног и професионалног развоја.

Име и презиме: _____

Мејл адреса: _____

У име ког универзитета / факултета / високе школе попуњавате упитник?

1. Да ли се на Вашој институцији реализује континуирано образовање (погледати дефиницију на почетку)?

Да

Не

2. Који општи акти (стратегије, правилници, итд.) уређују имплементацију континуираног образовања на Вашој институцији? (прескочити ово питање ако је одговор на претходно питање био НЕ)

3. Да ли су континуирано образовање и целоживотно учење део мисије Ваше институције? *

Да

Не

4. Да ли Ваша установа реализује програме континуираног образовања?

- Да
 Не

Програми које сте реализовали у претходној школској години (2015/2016) у оквиру континуираног образовања:

Молимо Вас наведите називе програма, кратак опис, број часова, број полазника, да ли је програм активан или неактиван. итд. за сваки програм.

4.1 Програм #1

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

4.2 Програм #2

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

4.3 Програм #3

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

4.4 Програм #4

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

4.5 Програм #5

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

4.6 Остали програми

Унесите листу осталих програма (остали детаљи)

нпр. Програм 9 (опис, број часова, број полазника итд.)

Програм 15 (опис, број часова, број полазника итд.)

Програми које нудите у оквиру континуираног образовања:

Молимо Вас наведите називе програма, кратак опис, број часова, број полазника, да ли је програм активан или неактиван. итд. за сваки програм.

5.1 Програм #1

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

5.2 Програм #2

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

5.3 Програм #3

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

5.4 Програм #4

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

5.5 Програм #5

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је:

- Активан
 Неактиван

5.6 Остали програми

Унесите листу осталих програма (остали детаљи)

нпр. Програм 9 (опис, број часова, број полазника итд.)

Програм 15 (опис, број часова, број полазника итд.)

6. Како су настали ови програми?

На чију иницијативу су настали ови програми? (можете навести више одговора)

- Кроз владине програме
- Као резултат међународних пројеката
- Као иницијатива послодаваца
- Друго: _____

7. Како се финансирају ови програми?

Ко тренутно финансира ове програме? (можете навести више одговора)

- Од стране полазника - самофинансирање
- Из финансијских средстава која обезбеђује влада - буџет
- Из локалних / градских / регионалних средстава финансирања
- Од стране послодаваца
- Из програма Европске уније или других међународних програма
- Друго: _____

8. Какав је начин реализације понуђених курсева?

Можете навести више одговора.

- У Вашој институцији
- Код наручиоца
- Online
- Друго: _____

9. Након реализованог програма учесници добијају:

Можете навести више одговора.

- Сертификат о учешћу
- Сертификат о успешно савладаном програму
- Сертификат о успешно савладаном програму са исказаним ЕСПБ
- Не издаје се никакав документ

Питања која следе се односе на правну регулативу и програме обука из области заштите интелектуалне својине

10. Да ли постоји посебан правни акт којим се регулише управљање интелектуалном својином насталом на Вашој институцији? (Ако је одговор НЕ, прећи на питање број 12) *

- Да
- Не

11. Да ли су области интелектуалне својине укључене у студијске програме на Вашој институцији? (Ако је одговор НЕ, прећи на питање број 12)

- Да
- Не

11а. Како су ангажовани наставници/предавачи стекли компетенције за предавања у области интелектуалне својине?

- Током формалних студија
- У оквиру континуираног образовања

- Није омогућено у случају да је одговор на претходно питање НЕ
- Друго: _____

116. На који начин је омогућено стицање знања из области интелектуалне својине на Вашој институцији?

- Као посебан предмет студијског програма
- У оквиру других предмета студијског програма
- У оквиру континуираног образовања
- Није омогућено у случају да је одговор на питање бр. 13 НЕ
- Друго: _____

Питања која следе се односе област предузетништва

12. Да ли је област предузетништва укључена у студијске програме на Вашој институцији? (Ако је одговор НЕ, прескочити сва наредна питања)*

- Да
- Не

13. На који начин је омогућено стицање знања из области предузетништва на Вашој институцији?

- Као посебан предмет студијског програма
- У оквиру других предмета студијског програма
- У оквиру континуираног образовања
- Друго: _____

14. Како су ангажовани наставници стекли компетенције за предавања у области предузетништва?

- Током формалних студија
- У оквиру континуираног образовања
- Друго: _____

Прилог 1.2 Упитник за професоре, сараднике и истраживаче (Упитник#2)

Континуирано образовање на високошколским институцијама у Србији
- Попуњава наставно особље -

ДЕФИНИЦИЈЕ коришћене у тексту упитника:

Континуирано образовање је процес континуалног усвајања знања, које обухвата активности учења током читавог живота у циљу унапређења знања, вештина, способности, личног развоја, стицања нових компетенција и ефикаснијег прилагођавања новим животним околностима, новим технологијама и достигнућима у друштву. Оно подразумева процес формалног образовања (предшколско, основно, средње и високо образовање, докторске студије), неформалног образовања (програми и активности образовања и учења ван школског система) информално учење (самостално стицање знања, способности и вештина, тј. учење у свакодневном животном и радном окружењу). Континуирано образовање има две димензије: временску димензију, која подразумева да “човек учи док је жив”, и просторну димензију, која подразумева да се не учи само у образовним установама, већ на сваком месту и у свим животним ситуацијама.

Континуирано образовање је сегмент целоживотног учења својствен високообразовним установама и подразумева програме и процесе образовања у циљу: стицања нових и унапређења стечених компетенција (компетенција је интегрисани скуп знања, вештина, способности и ставова, које омогућују појединцу ефикасно обављање активности у послу, у складу са очекиваним стандардом; квалификација је формално признање стечених компетенција), као и даљег персоналног и професионалног развоја.

Име и презиме: _____

Мејл адреса: _____

Институција _____

1. Звање (позиција у институцији)

- Сарадник у настави
- Асистент
- Доцент
- Ванредни професор
- Редовни професор
- Професор струковних студија
- Предавач
- Наставник страног језика
- Наставник вештина
- Друго: _____

2. Научно поље у оквиру кога спроводите наставу:

- Природно-математичке науке
- Техничко-технолошке науке
- Друштвено хуманистичке науке
- Медицинске науке
- Уметност
- Интердисциплинарне студије
- Друго: _____

3. Број година педагошког искуства:

- До 5 година
- Од 5 до 10 година
- Од 10 до 20 година
- Више од 20 година

4. Да ли Вам је понуђено да предајете у било којим програмима континуираног образовања или универзитетског континуалног образовања у последњих пет година?

- Да
- Не

5. Молимо Вас да наведете називе програма на којима сте били предавач:

Молимо Вас наведите називе програма, кратак опис, број часова, број полазника, да ли је програм активан или неактиван. итд. за сваки програм.

5.1 Програм #1

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је

- Активан
- Неактиван

5.2 Програм #2

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је

- Активан
- Неактиван

5.3 Програм #3

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је

- Активан
- Неактиван

5.4 Програм #4

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је

- Активан
 Неактиван

5.5 Програм #5

Назив програма: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

Овај програм је

- Активан
 Неактиван

5.6 Остали програми

Унесите листу осталих програма (остали детаљи)

нпр. Програм 9 (опис, број часова, број полазника итд.)

Програм 15 (опис, број часова, број полазника итд.)

6. Ако нисте учествовали у програмима континуираног образовања, изаберите један од разлога за то? (прескочити питање ако су у претходном наведени називи курсева)

- Никада нисам био/била позван/позвана
 Понуђени курс није био из моје стручне области
 Не поседујем компетенције за предавача у овој врсти курсева
 Недостатак времена
 Друго: _____

7. Да ли Ваша институција нуди неку врсту подстицаја (као што је на пример увећање плате или стимулација на други начин) за предаваче који учествују у програмима континуираног образовања?

- Да
 Не
 Не знам

8. На који начин се курсеви / радионице најчешће организују?

- У учионици
 Online
 Друго: _____

9. У ком периоду године се организују курсеви / радионице?

- Можете унети више одговора.
 У току летњег семестра
 У току зимског семестра
 Ван семестра
 Друго: _____

10. У ком периоду радног времена се организују курсеви / радионице?

- У току радног времена
 Ван радног времена / викендима

11. Да ли сматрате да ови курсеви могу бити корисни и за редовне студенте?

- Да
 Не
 Не знам

11.a Наведите разлог

Да ли планирате да реализујете нове курсеве?

- Да
 Не

12. Нови курсеви које планирате да реализујете:

Молимо Вас наведите називе курсева, кратак опис, број часова, број полазника итд. за сваки програм.

12.1 Курс #1

Назив курса: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

12.2 Курс #2

Назив курса: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

12.3 Курс #3

Назив курса: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

12.4 Курс #4

Назив курса: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

12.5 Курс #5

Назив курса: _____

Кратак опис: _____

Број часова: _____

Број полазника: _____

12.6 Остали курсеви

Унесите листу осталих курсева (остали детаљи)

нпр. Курс 9 (опис, број часова, број полазника итд.)

Курс 15 (опис, број часова, број полазника итд.)

13. Да ли бисте увели област интелектуалне својине као део студијског програма или као засебан курс у оквиру континуираног образовања?

- Да
 Не

14. Како бисте увели област интелектуалне својине?

- Као део студијског програма
 Као засебан курс у оквиру континуираног образовања
 Као део постојећег курса
 Друго: _____

15. Да ли Вам је потребан додатни материјал за предавања у овој области?

- Да
 Не

16. Да ли бисте увели област предузетништва на вашој високошколској установи? (Ако већ постоји нешто од овога, уписати у делу ДРУГО)

Да

Не

Друго: _____

17. Како бисте увели област предузетништва?

Као део студијског програма

Као засебан курс у оквиру континуираног образовања

Друго: _____

18. Да ли Вам је потребан додатни материјал за предавања у овој области?

Да

Не

11.2.2 Прилози за пријаву и одобравање програма континуираног образовања

Прилог 2.1 Захтев за одобравање Програма континуираног образовања од стране
Комисије универзитета

Образац 2.1 - Захтев за одобравање Програма континуираног образовања

Комисији за обезбеђење и контролу квалитета

Универзитета у _____

Деловодни број: _____

Датум: _____

Молим вас да за потребе реализације, одобрите следећи програм континуираног образовања:

Предлагач програма _____

Реализатор програма _____

Назив програма _____

Врста програма континуираног образовања који се спроводи у интегративном приступу, и у складу са Законом о високом образовању¹

кратки програм студија

програми учења током читавог живота – обука (Термин обука се користи за различите облике континуираног образовања који се спровode у организацији универзитета, факултета, института, и при различитим центрима у оквиру високошколске установе).

обука без модула

обука са _____ модула

радионица

остало.

¹ Интегративни приступ активностима континуираног образовања на универзитетима се односи на програме које се не одобравају и спровode по основу других закона који уређују области доуниверзитетског и образовања одраслих, здравствене заштите и јавне управе, већ само на горе наведене програме у складу са Законом о високом образовању, а које се спровode изван система формалног образовања, тј. студијских програма.

Уз овај Захтев, достављају се следећи прилози:

- Елаборат
- Табела/е силабуса
- Табела предавача
- Биографије предавача
- Опис простора, опреме и осталих средстава која ће се користити у реализацији програма

Одговорно лице за реализацију
обуке

Име и презиме

Декан факултета

Име и презиме

МП

Прилог 2.2 Елаборат увођења новог Програма континуираног образовања

Образац 2.2 - Елаборат увођења новог Програма континуираног образовања

Предлагач програма _____
Реализатор програма _____
Назив програма _____
Укупан број часова програма _____
Предложени број ЕСПБ бодова _____

1) Наведите разлоге за увођење новог програма

2) Опишите профил полазника

3) Наведите процену броја полазника у наредне три године

4) Да ли је Програм континуираног образовања модуларног типа

Да

Не

Карактеристике програма	
Сврха програма	
Циљеви програма	
Исходи учења	
Циљна група	
Предуслов за упис	

У случају да је Програм модуларног типа, попунити следеће табеле.

Структура модуларног програма			
Бр	Назив модула	Број часова	Број ЕСПБ бодова

Прилог 2.3 Наставни програм

Образац 2.3 – Табела наставног програма*

Опис програма/модула #			
Назив програма			
Назив модула (ако постоји)			
Укупан број часова програма			
Укупан број часова модула (ако постоји)			
Предавач/и			
Локација			
Препоручени уписни ниво			
Предуслов (неопходна предзнања)			
Циљеви програма/модула			
Исходи учења			
Теме и области	Тема / област		Број часова
	Тема / област		Број часова
	Тема / област		Број часова
	Тема / област		Број часова
	Тема / област		Број часова
	Тема / област		Број часова
	Тема / област		Број часова
Методe реализације наставе и вежбања			

Препоручена литература	
Портфолио оцењивања	Опишите начине и критеријуме за процену стечених знања и вештина полазника програма укључујући: • Активност оцене на тестовима• Оцена на завршној провери знања• Оцена индивидуалних радова (ако постоје)• Итд.

**ископирати додатне табеле уколико програм континуиране едукације садржи више модула*

Прилог 2.4 Табела предавача

Образац 2.4 – Табела предавача

	Име и презиме	Институција	Назив модула (ако постоји)	Број часова
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Прилог 2.5 Опис простора, опреме и осталих наставних средстава који ће се користити у реализацији КО програма

Образац 2.5 – Табела описа простора, опреме и осталих наставних средстава

Опис простора	
Локација (адреса)	
Просторије	
Квадратура	
Расположива места	
Опис опреме и софтвера	
Рачунарска опрема	
Додатна опрема	
Софтвери	
Остало	
Опис наставног материјала	
Који наставни материјал се користи	
У ком формату је доступан	
Материјали за електронско учење (ако постоје)	
Остало	

У табелу додати слике простора и опреме

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

IF4TM

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

11.2.3 Прилози за реализацију КО програма

Прилог 3.1 Евиденција похађања наставе

Образац 3.1 - Евиденција похађања наставе

Назив програма/модула	
Реализатор	
Датум одржавања	
Предавач/и	
Редни број часа	

	Име и презиме полазника	Институција	Занимање	<i>Email</i>	Телефон	Потпис полазника
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						

Прилог 3.2 Упитник задовољства полазника

Образац 3.2 - Евалуациони упитник за учеснике

Ваше мишљење и оцена програма континуираног образовања ће бити од велике помоћи у будућој организацији сличних програма реализатора.

1. Колико сте у целини задовољни програмом? Молимо да означите један одговор који најближе одражава Ваше мишљење.

Слабо Испод очекивања Осредње Добро Одлично

2. Како бисте оценили?

	1	2	3	4	5
	Слабо	Испод очекивања	Добро	Врло добро	Одлично
Квалитет наставног материјала					
Знање и стручност предавача					
Начин презентовања тема					
Просторије у којима се изводио програм					
Организацију програма					
Значај тема програма					

3. Колико су Вам наставни материјали помогли у савладавању програма?

	1	2	3	4	5
	Слабо	Испод очекивања	Добро	Врло добро	Одлично
Штампани материјал					
Практични примери за вежбање					
Материјали за електронско учење					

4. За које сте још теме заинтересовани?

5. Да ли бисте поново учествовали у програмима које организује реализатор?

Да Нисам сигуран Не

6. Додатни коментари, у смислу шта Вам се највише допало или не током програма.

Захваљујемо на учествовању.

Прилог 3.3 Евиденција резултата провере стечених знања и остварених исхода учења

Образац 3.3 - Евиденција резултата провере стечених знања и остварених исхода учења

Назив програма/модула						
Реализатор						
Предавач						
	Име и презиме полазника	Тест 1	Тест2	Тест 3	Завршни испит	Укупна оцена
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						

Потпис одговорног предавача

(име и презиме предавача)

11.2.4 Прилози за извештавање и издавање сертификата

Прилог 4.1 Извештај о реализованом програму континуираног образовања

Образац 4.1 – Извештај о реализованом програму континуираног образовања

А) Подаци о програму

Назив програма	
Реализатор	
Предавач/и	
Број часова	
Укупан број уписаних полазника	
Укупан број полазника који су успешно завршили програм	
Број група	

Б) Подаци о полазницима

Бр.	Име и презиме	Email	Број похађаних часова	% похађаних часова	Стиче услов за издавање сертификата
1					Да/Не
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

В) Структура полазника

- Број запослених _____
 - Са универзитета _____
 - Ван универзитета _____
- Број незапослених _____
- Број студената _____

Г) Подаци о оценама на програму/модулу (ако постоји)

	Име и презиме полазника	Тест 1	Тест2	Тест 3	Завршни тест	Укупна оцена
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

*табелу ископирати за сваки модул

Д) Подаци о оценама на програму модуларног типа (ако постоји)

	Име и презиме полазника	Модул 1	Модул 2	Модул 3	Модул 4	Средња оцена
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

Ђ) Подаци из упитника задовољства

1	Општа оцена програма	
2	Оцена квалитета наставног материјала	
3	Оцена знања и стручности предавача	
4	Оцена начина презентовања тема	
5	Оцена просторије у којој се изводио програм	
6	Оцена организације програма	
7	Значај тема програма	
8	Оцена штампаних материјала	
9	Оцена практичних примера за вежбање	
10	Оцена материјала за електронско учење	
	Просечна оцена обуке	

Е) Кратак преглед коментара и предлога корисника за унапређење програма

Прилог 4.2 Захтев за издавање сертификата

Образац 4.2 - Захтев за издавање сертификата

Ректору универзитета / директору више школе

Деловодни број _____

Датум захтева _____

Реализатор програма _____

Назив програма _____

Укупан број часова програма _____

Број модула (ако постоји) _____

Број ЕСПБ бодова _____

Датум почетка реализације _____

Датум завршетка реализације _____

	Име и презиме учесника који су успешно савладали програм
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

У прилогу овог захтева доставља се:

1. Извештај о реализованом програму у оквиру континуираног образовања
2. Сертификати потписани од стране декана / директора

Одговорно лице за реализацију
обуке

Име и резиме

М.П.

Декан факултета

Име и презиме

Прилог 4.3 Модел Сертификата

Сертификат

Овим се потврђује да је

Име и презиме

Успешно савладао/ла програм континуираног образовања

_____ **назив програма** _____

који је реализовао _____,
у трајању од ____ часова

и остварио/ла ____ ЕСПБ бодова.*

Програм је реализован у оквиру пројекта/уз финансијску подршку
_____.*

Модули/теме програма*:

Модул/Тема 1

❖ Назив тематске области

Модул/Тема 2

❖ Назив тематске области

Декан
Назив факултета
Име и презиме

М.П.

Ректор/Директор
Назив институције
Име и презиме

Место, датум

**обрисати по потреби*

Прилог 4.4 Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма

Образац 4.4 - Годишњи извештај о реализацији одобрених КО програма

Година _____

Реализатор програма _____

Листа реализованих програма континуираног образовања у току године:

Редни број	Назив програма
1	
2	
3	
4	
5	

Подаци о реализованим програмима*

Назив програма	
Датум одобравања програма од стране Комисије	
Предавач/и	
Број ЕСПБ бодова	
Број модула (ако постоје)	
Укупан број часова програма	
Колико пута је реализован програм у току године	
Укупан број уписаних	
Укупан број полазника који су добили сертификате	
Како је финансиран програм	☐ у оквиру међународног пројекта ☐ национално финансирање ☐ од стране предузећа ☐ од стране полазника ☐ друго _____
Укупан годишњи приход	
Средња оцена евалуације	

*додати табеле за сваки од реализованих програма

Збирни подаци о реализованим програмима

Укупан број полазника који су успешно завршили програм у току године	
Структура полазника	Број запослених _____ • Са универзитета _____• Ван универзитета _____
	Број незапослених _____
	Број студената _____
Укупан приход од свих програма	
Просечна оцена евалуације свих програма*	

**Просек укупних оцена са свих програма на основу евалуационих упитника*

Coordinator:
University of Kragujevac
Jovana Cvijica bb
34000 Kragujevac, Serbia
www.if4tm.kg.ac.rs

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

"The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

Copyright ©IF4TM Consortium